

FORVALTNINGSREVISJON FOR KONTROLLUTVALGET I BIRKENES KOMMUNE

PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ I BIRKENES KOMMUNE

AUST-AGDER REVISJON IKS, JUNI 2021

INNHOOLD

1. INNLEDNING	1
1.1 INNLEDNING, BAKGRUNN OG FORMÅL.....	1
1.2 PROBLEMSTILLINGER.....	2
2. METODISK GJENNOMFØRING	3
Intervjuer.....	3
Gjennomgang av enkeltsaker.....	4
Spørreundersøkelse.....	4
Validitet og reliabilitet.....	5
3. DEFINISJON AV MOBBING OG FORELIGGENDE DATA	6
3.1 EKSISTERENDE INDIKATORER PÅ SKOLEMILJØ	8
Elevundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen.....	8
Aktivitetsplaner	9
4. PROBLEMSTILLINGER	11
4.1. INFORMASJONSPLIKTEN	11
4.1.1. REVISJONSKRITERIER	11
4.1.2. FAKTA	13
Skolens rutiner.....	13
Informasjon til råd og utvalg	17
Foresattes opplevelse av informasjonsplikten	20
4.1.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON	22
4.2. AKTIVITETSPLIKTEN.....	24
4.2.1. REVISJONSKRITERIER	24
4.2.2. FAKTA	28
Rektorenes håndtering av aktivitetsplikten.....	28
Samarbeid med skoleeier.....	33
Gjennomgang av aktivitetsplaner	34
Foresattes opplevelse av skolens aktivitetsplikt	37
4.2.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON	43
5. REVISJONENS AVSLUTTENDE KONKLUSJON OG ANBEFALINGER	45
5.1 KOMMUNEDIREKTØRENS KOMMENTAR	47
6. LITTERATUR	48
7. VEDLEGG	49
VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE	49
VEDLEGG 2 - SPØRREUNDERSØKELSE.....	51

Psykososialt skolemiljø

Problemstillinger

1. *Ivaretar skolene i Birkenes kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*
2. *Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsel om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

Revisjonskriterier

- Skolen skal informere om det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, om aktivitetsplikten samt klagemulighet, til både elever, foresatte, FAU, SMU mv.
- Aktivitetsplikt: Skolen skal følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak (5 delplikter), og sørge for at alle involverte elever blir hørt.
- Skriftlig plan (iht. opplæringsloven) skal inneholde hva slags problem tiltaket skal løse, hva slags tiltak skolen har planlagt, når det skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføring og når tiltaket skal evalueres

Revisors vurderinger

- Etter revisjonens vurdering foreligger det enkelte variasjoner blant skolene ved ivaretagelsen av informasjonsplikten, som gjør at kommunen som helhet ikke etterlever alle kravene som fremgår av opplæringsloven. Dette mener revisjonen understøttes gjennom foreldreundersøkelsen, da i underkant av halvparten av alle foresatte (44 %) mener de ikke har fått god nok informasjon om hvordan de går frem i en eventuell situasjon knyttet til mobbing/utrygt skolemiljø.
- Revisjonen bemerker videre at over en av fire foreldre mener de i liten eller svært liten grad har blitt informert av skolen om arbeidet med psykososialt skolemiljø.
- Det anses som positivt at skolene har tilfredsstillende rutiner innenfor flere krav knyttet til informasjonsplikten, men revisjonen mener kommunen har et klart forbedringspotensial knyttet til spesielt foresattes opplevelse av informasjon, informasjon om klageadgang, informasjon på skolens hjemmesider og til kommunens oppvekstutvalg.
- Revisjonen vurderer det dithen at jo bedre foreldre opplever informasjon fra skolen, jo mer vil tillitsfaktoren mellom skole og hjem øke. I denne forbindelse bemerker revisjonen at 43 % av foreldre i kun noe til mindre grad mener skolen har fokus på å skape et godt skolemiljø og at de tar trivsel på alvor. Samtidig som 42 % av foreldrene mener de i liten eller kun noe grad har tillit nok til å si ifra til skolen i en enkeltsak.
- Etter revisjonens vurdering har skolene i stor grad rutiner for å sikre både undersøkelse og vurderinger ved mistanke om eller varsel om mobbing i tråd med opplæringslovens bestemmelser, men bemerker likevel at enkelte foresattes synspunkter indikerer at praksisen ikke er tilfredsstillende nok.
- Revisjonen registrerer at 36 % av alle foresatte som besvarte spørreundersøkelsen oppga at de har opplevd at deres barn har blitt mobbet eller ikke har hatt et trygt og godt skolemiljø de siste fem årene. Underkant av halvparten av disse, opplever at problemet ikke bedret seg etter at skolen ble involvert
- Revisjonen konkluderer med at de formelle kravene iht. § 9A-4 ikke på alle punkter anses å være til stede ved gjennomgang av aktivitetsplaner. En god del av planene oppfyller kravene etter loven klart og tydelig, men revisjonen vil likevel fremheve enkelte forbedringspunkter: flere aktivitetsplaner bærer preg av vage og lite konkrete tiltak, uklarhet omkring hvem som er ansvarlig og når de skal gjennomføres samtidig som barnets synspunkt ikke fremgikk ved enkelte av planene. Informasjon om klageadgang var heller ikke til stede ved skolenes aktivitetsplaner, med unntak av Birkeland skole.
- Etter revisjonens vurdering vil flere av de mangelfulle lovkravene potensielt kunne kvalitetssikres i større grad dersom skolene i regi av kommunen som skoleeier utarbeidet felles maler og retningslinjer som ivaretar alle krav etter opplæringsloven. Dette mener revisjonen vil kunne bidra til at eventuelle forskjeller oppleveres mindre ved overgang fra barneskole til ungdomsskole og det vil i større grad kunne kvalitetssikre kommunens helhetlige ivaretagelse av aktivitetsplikten.

Revisjonen anbefaler:

- At kommunen arbeider med rutiner og praksis som i større grad kan sikre ivaretagelse av de forbedringspunkter som fremgår i forbindelse med informasjonsplikten, spesielt knyttet til mangler ved foresattes opplevelse av informasjon, informasjon om klageadgang, informasjon på skolens hjemmesider og til kommunens oppvekstutvalg
- At skolene iverksetter tiltak for å sikre at de formelle krav til aktivitetsplan iht. opplæringsloven § 9A-4 ivaretas, spesielt med sikte på tydelige og konkrete tiltak, hvem som er ansvarlig, tidspunkt for gjennomføring samt barnets synspunkt
- At kommunen som skoleeier i samarbeid med alle rektorene utformer felles maler og rutiner, for å i større grad kunne sikre kvalitet og en helhetlig ivaretagelse av aktivitetsplikten. Det anbefales i forlengelse av dette at skolene samarbeider om de funn som fremgår av rapporten, for å kunne dele rutiner og praksis der det foreligger uklarheter i kvalitet blant skolene

1. INNLEDNING

1.1 INNLEDNING, BAKGRUNN OG FORMÅL

Skoler og barnehager utgjør et av de største tjenesteområdene for Birkenes kommune, med nærmere 800 elever i grunnskolen.¹ Alle barn og unge har rett på et trygt og godt skolemiljø, og det er viktig at arbeidet med å fremme trivsel utgjør en betydningsfull del av arbeidet til enhver skole samt for kommunen som skoleeier.

Opplæringsloven kapittel 9A² gir elever en lovfestet rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Dette gjelder for alle elever på grunnskolen, inkludert elever som deltar i leksehjelp og skolefritidsordning. Skolene skal iht. kapittel 9A ha en nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering, og er ansvarlig for både forebyggende og aktivt arbeid mot dette. Det er viktig at barn og unge har et trygt fysisk og psykososialt miljø rundt seg, og at de vernes mot mobbing og krenkelser i hverdagen. Opplæringsloven stiller videre krav til at elevers egen subjektiv opplevelse av trivsel skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid.

Krenkelser og mistrivsel kan ha alvorlige konsekvenser for barn og unge, og det er derfor viktig at den enkelte skole har systemer både for forebygging, avdekking og håndtering av mobbing og mistrivsel blant barn. Kommunen som skoleeier har etter opplæringslovens § 13-10 ansvaret for at kravene i lovens bestemmelser blir oppfylt, og de skal stille til disposisjon de ressurser som er nødvendige for å oppfylle kravene på den enkelte skole. I Birkenes kommune er det totalt 4 kommunale grunnskoler, og rektorene på de enkelte skolene har en rekke ansvar etter lovens kapittel 9A.

Dette forvaltningsrevisjonsprosjektet vil ha til hensikt å kartlegge kommunens rutiner knyttet til arbeidet med et trygt og godt psykososialt skolemiljø. Herunder vil det være aktuelt å fokusere på i hovedsak to forhold etter opplæringsloven; skolens informasjonsplikt og aktivitetsplikt. Prosjektet vil videre ha til hensikt å vurdere skolenes dokumentasjonskrav knyttet til etterlevelse av aktivitetsplikten, hvor det vil være hensiktsmessig å vurdere hvordan konkrete enkeltsaker knyttet til mobbing har blitt håndtert etter opplæringslovens bestemmelser.

Forvaltningsrevisjonsprosjektet ble bestilt av kontrollutvalget i Birkenes 03.02.2021 (sak 3/21). Bakgrunnen for bestillingen er de funn som fremgår av revisjonens risiko- og vesentlighetsvurdering 2020-2023 for Birkenes kommune, hvor psykososialt skolemiljø ble vurdert som det området med høyest risiko. Analysen peker blant annet på at flere elever enn gjennomsnittet oppgir å bli mobbet i Birkenes, og det skisseres som en høy risiko av både tidligere kontrollutvalg og av ansatte og politikere. Gjennom behandling av plan for

---

¹ <https://skoleporten.udir.no/rapportvisning/grunnskole/fakta-om-opplaeringa/elevar-laerarer-skolar/birkenes-kommune?fordeling=2&sammenstilling=1&kjonn=a&orgaggr=a>

² LOV-1998-07-17-61 Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringsloven)

forvaltningsrevisjon 2020-2023 vedtok kontrollutvalget en anbefaling om at psykososialt skolemiljø prioriteres som første forvaltningsrevisjonsprosjekt.

Revisjonens funn og anbefalinger er utledet gjennom grundig og omfattende metodisk gjennomføring av både dokumentanalyse, intervjuer, gjennomgang av enkeltsaker og spørreundersøkelse, vurdert opp mot rapportens revisjonskriterier. Prosjektet er for øvrig gjennomført etter gjeldende standard for forvaltningsrevisjon, RSK001.

1.2 PROBLEMSTILLINGER

Kontrollutvalget vedtok gjennom prosjektplan 3. februar 2021 (sak 3/21) følgende problemstillinger:

- 1) Ivaretar skolene i Birkenes kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*
- 2) Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsling om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

2. METODISK GJENNOMFØRING

Prosjektets metodiske fremgangsmåte har basert seg på en sammensatt datainnsamling gjennom flere ulike tilnærminger innen både kvalitativ og kvantitativ metode. Arbeidet med forvaltningsrevisjonen har i hovedsak foregått i perioden mars 2021 – juni 2021, gjennomført av forvaltningsrevisor Stine Norrøne Ask, med Kristian Fjellheim Bakke som ansvarlig forvaltningsrevisor.

Revisjonen startet innledningsvis i prosjektet med et oppstartsmøte med kommunalsjef (kontaktperson utnevnt av kommunedirektør), for å avklare forventinger, tidsplan og praktisk gjennomføring for det videre arbeidet.

Prosjektet har tatt for seg alle de fire skolene i Birkenes; Birkeland, Valstrand, Herefoss og Engesland. Dette gjør at de undersøkelsene revisjonen har foretatt, er generaliserbare til å kunne si noe om det totale skolemiljøet i Birkenes kommune. De fire skolene er på en annen side svært ulike, noe som har gjort at revisjonen i mindre grad har kunne dratt paralleller på tvers av enhetene. Dette har samtidig krevd et økt fokus på ivaretagelse av anonymitet, spesielt knyttet til de to mindre skolene.

Birkeland skole er en barneskole med 1.-7. trinn, bestående av 474 elever. Valstrand skole er kommunens eneste rene ungdomsskole (8.-10. trinn) med ca. 220 elever. Begge skolene er lokalisert i sentrum av Birkeland. Engesland skole er på sin side kommunens eneste oppvekstsenter lokalisert et godt stykke fra Birkeland sentrum, med både barnehage og fullt skoleløp fra 1. til 10. trinn. Skolen har totalt 59 elever organisert som en få-delt skole, dvs. at ulike alderstrinn går i klasser sammen.³ Herefoss skole er kommunens minste skole med 1.-7. trinn, lokalisert et noen mil nord for Birkeland sentrum. Skolen har kun 25 elever med i underkant av 5 årsverk inkludert administrasjon. Elevene er fordelt på 3 klasser, bestående av basisgrupper med 1-2. trinn sammen, 3.-4. trinn sammen og 5.-7. trinn sammen.

Intervjuer

For å danne et mest mulig deskriptivt bilde av det psykososiale skolemiljøet i Birkenes, har revisjonen gjennomført intervjuer med alle de fire rektorene. Intervjuene med rektorene ble avholdt som semi-strukturerte intervjuer, bygd rundt en felles utarbeidet intervjuguide for de fire informantene. Revisjonen ble i forbindelse med intervjuene også overlevert relevant dokumentasjon knyttet til de ulike skolenes arbeid med skolemiljø.

I tillegg til intervjuer med rektorene, er det gjennomført skriftlige intervjuer med representanter for FAU og samarbeidsutvalg (SU) ved alle skolene. Spørsmålene ble oversendt totalt 10 representanter ved de fire skolene, bestående av representanter i FAU og/eller samarbeidsutvalg. Det var totalt 7 stk. som besvarte revisjonens henvendelse. Revisjonen har videre vært i kontakt med leder av utvalget for oppvekst, helse og velferd i Birkenes kommune, hvor hun skriftlig har besvart et sett med spørsmål oversendt fra

---

³ 1. og 2. trinn går i samme klasse, 3. og 4. trinn går i samme klasse, 6. og 7. trinn går sammen og 8. og 9. trinn går sammen. 5. og 10. trinn går alene. Organiseringen varierer noe fra kull til kull, basert på omfanget elever

revisjonen. Intervjuene med representanter i FAU, SU og leder av oppvekstutvalget er gjennomført skriftlig over e-post av hensyn til ressursbruk og smittevern.

Gjennomgang av enkeltsaker

For å belyse praktiseringen av rutiner knyttet til aktivitetsplikten, anså revisjonen det som relevant å gjennomgå et utplukk utarbeidede aktivitetsplaner, for å se om planene er utarbeidet i henhold til bestemmelsene i opplæringsloven § 9A-4. Utplukket bestod i utgangspunktet av *alle* utarbeidede aktivitetsplaner for de tre siste skoleår (2018/2019, 2019/2020 og 2020/2021) ved de fire skolene. Av hensyn til variasjoner blant skolene samt et ulikt omfang aktivitetsplaner, ble det gjort enkelte avgrensninger/utvidelser for to av skolene. På Valstrand skole ble utplukket utvidet til også å gjelde skoleåret 2017/2018, mens det på Birkeland skole ble avgrenset til å kun se på planer utarbeidet i perioden 01.01.2020 til dags dato på bakgrunn av et stort omfang aktivitetsplaner.

Revisjonen vurderte hvorvidt planene oppfylte kravene i bokstav a – e i oppl. § 9A-4 ledd 6. Utplukket utgjorde et omfang på totalt 56 aktivitetsplaner med tilhørende notater og saksdokumenter. Revisjonen har i gjennomgangen *kun* vurdert hvorvidt enkeltsakene oppfyller vilkår og krav etter loven, og har dermed ikke gjennomgått detaljer i skolens skjønsmessige og skolefaglige vurderinger.

Spørreundersøkelse

I tillegg til gjennomgang av skriftlige rutiner, informasjon fra intervjuer samt aktivitetsplaner, anså revisjonen det som avgjørende at også foreldrenes synspunkt og opplevelse av skolesystemet ifm. opplæringslovens kap. 9A skulle være en del av datagrunnlaget. Revisjonen valgte derfor å gjennomføre en spørreundersøkelse rettet mot foreldre, i den hensikt å løfte frem deres opplevelse av samarbeid og tillit med skolen, hvor spesielt foreldres opplevelse av prosessen dersom de har opplevd en mobbesak har vært relevant.

Undersøkelsen omfattet alle foreldre i Birkenes kommune. Revisjonen, gjennom kommunalsjef, henvendte seg til rektorene for å få oversendt e-postadresser til alle foresatte på skolen. Det var noe variasjon i antall registrerte e-postadresser blant skolene ift. duplikater og enkelte foresatte med samme etternavn, men i all hovedsak var antall oversendte e-postadresser ganske samsvarende med antall elever. Revisjonen har kun tatt utgangspunkt i listene den enkelte rektor har oversendt, som utgjør skolens egen kontaktinformasjon til foresatte. Det tas likevel forbehold om potensielle feil eller mangler i skolens lister.

Spørreundersøkelsen ble sendt ut til totalt 569 respondenter. 56 e-poster kom i retur, hvilket innebar at det var oppgitt ugyldige e-postadresser. Av disse gikk revisjonen gjennom hver enkelt, og klarte å spore opp riktig adresse til 4 stk. Det ble derfor et frafall på 52 respondenter, og utvalget ble dermed på totalt 517 respondenter. Av utvalget var det totalt 231 respondenter som svarte på hele undersøkelsen, hvilket innebærer en svarprosent på totalt 40 %. Spørreundersøkelsen ble for øvrig distribuert gjennom SurveyXact, som revisjonen også anvendte i sin analyse av datagrunnlaget (for spørreundersøkelsen).

Validitet og reliabilitet

Vurderingen av det metodiske arbeidets validitet og reliabilitet, handler om å belyse dataenes troverdighet og gyldighet. Validiteten handler om hvorvidt de innsamlede dataene er aktuelle for å besvare problemstillingene, og om revisjonens funn er autoritative og representative i forhold til fenomenet som er undersøkt. Dokumentene som er analysert for å gi et bedre grunnlag for konklusjonene har vært offentlig tilgjengelig dokumenter, eller dokumenter som er forelagt revisjonen direkte av kommunen.

I forbindelse med intervjuprosessen har dialogen vært forankret gjennom en felles intervjuguide for alle informantene. Dette har vært et viktig verktøy for å kunne se tendenser på tvers av intervjuobjektene og sikre en godt forankret analyseprosess. Validiteten styrkes ved at datamateriale fra alle fysiske intervjuer er faktaverifisert av den enkelte informant. En slik faktaverifisering gir mindre rom for potensielle fallgruver ved subjektiv tolkning av dataene. Kommunedirektør har i tillegg ved prosjektets ferdigstilling fått rapporten til høring. Uttalelsen fra kommunedirektør ligger vedlagt.

Ved revisjonens gjennomgang av enkeltsaker er disse målt direkte opp mot lovteksten i opplæringslovens § 9A-4, uten at det er gjort konklusjoner av skolens skjønnsmessige faglige vurderinger. Alle aktivitetsplaner for den definerte perioden er gjennomgått fra de fire skolene. Validiteten ved de observasjoner som er funnet ved aktivitetsplanene vil derfor være solid. Aktivitetsplanene er hentet ut og overlevert direkte fra rektorene. Revisjonen kan derfor ikke garantere for mangler i datagrunnlaget, og har kun tatt utgangspunkt i det som er overlevert.

Spørreundersøkelsens svarprosent på 40 % er etter revisjonens vurdering en representativ oppslutning med hensyn til intensjonen om å få løftet frem foresattes synspunkter. Andelen utgjorde 231 respondenter, med en jevn spredning på skolene hensyntatt størrelse. Metodiske svakheter ved et slikt datasett er at det ofte kan være de foreldrene som har mest negative erfaringer som har et større engasjement for å svare på undersøkelsen. Alle variablene er derfor ikke direkte overførbare og generaliserbare. Bryter man derimot opp undersøkelsen i enheter, får en likevel frem synspunkter til over 1/3 av alle foresatte i Birkenes kommune, som alle deler sin erfaring med skolesystemet. Hensikten med undersøkelsen har derfor ikke vært å søke etter et eksakt tall på omfanget av mobbing i kommunen, men for å skape en kanal for foreldrene som brukere av skolen som tjeneste i et relativt bredt omfang. Det gir videre en anledning til å se korrelasjoner mellom variabler. Datasettenes validitet styrkes også ved at revisjonen har hatt anledning til å sette resultatene fra foresatte opp mot det realiteten som er presentert av rektorene ved skolene gjennom intervjuer og enkeltsaker.

Reliabilitetsvurderingen omhandler hvorvidt de innsamlede dataene er pålitelige, og om dataene er gjenstand for etterprøvbarehet. Rapporten har både på detaljert og overordnet nivå vært gjenstand for intern og ekstern kvalitetskontroll. Gjennomgående i rapportens arbeid har flere forvaltningsrevisorer vært involvert i prosessen, og den metodiske innsamlingen av data har vært grundig forankret og kvalitetssikret internt. Dette har bidratt til et godt fundament for dataenes reliabilitet.

3. DEFINISJON AV MOBBING OG FORELIGGENDE DATA

Regjeringen og Kunnskapsdepartementet forpliktet seg gjennom statsbudsjettet 2016 til en målrettet og kunnskapsbasert innsats for et godt skole- og barnehagemiljø mot mobbing. Innsatsen ble bygget opp rundt seks konkrete mål og prinsipper, som også var en del av forslaget til nye bestemmelser i opplæringsloven:⁴

- Det skal ikke skje
- Det skal nytte å si fra
- Regelverket skal virke
- Kompetansen skal nå helt ut
- Barnehage- og skoleeier er avgjørende
- Barn og unge skal stå i sentrum

Innenfor tematikken til denne forvaltningsrevisjonen knyttet til barn og unges trivsel i skolen og barnehagen, beveger det seg en del ulike begreper som ofte kan brukes litt om hverandre. Revisjonen har derfor laget en figur (til høyre) som illustrerer de mest sentrale begrepene knyttet til problemstillingene, og hvilke av begrepene som faller inn under de ulike betegnelse.

Barnehage- og skolemiljø er et samlebegrep for både barnehagelovens⁵ og opplæringslovens bestemmelser, hvor barnas fysiske og psykiske miljø faller under. Psykososialt miljø beskrives av Utdanningsdirektoratet (heretter Udir) som det psykologiske og sosiale miljøet i barnehagen eller på skolen, og hvordan barn, unge og ansatte opplever dette. Det påvirkes videre av både enkeltindivider og grupper, som direkte eller indirekte er en del av miljøet.⁶ Det psykososiale miljøet avgrenser seg ikke til å kun gjelde det som skjer på skolens område i skoletiden, men omfatter i tillegg det som skjer på skoleveien, på turer og arrangementer og ikke minst mobbing og andre krenkelser som skjer *utenfor* skoletiden, men som har sammenheng med skolen.⁷

Krenkelser er et samlebegrep for mobbing, vold, trakassering og diskriminering, som alle utgjør negative ord eller handlinger som barn og unge opplever at krenker deres verdighet, integritet, følelser eller ekskludering fra et fellesskap. Hva som oppleves som krenkende er betinget av subjektive oppfatninger, og vil variere fra person til person avhengig av eksempelvis alder, forutsetninger, bakgrunn og situasjon de forekommer i.⁸ Forståelsen av mobbing er i stadig utvikling, og inneholder i dag flere forklaringer og former enn tidligere.

⁴ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* Side 10

⁵ LOV-2005-06-17-64 Lov om barnehager (barnehageloven) Heretter bhl.

⁶ Utdanningsdirektoratet «*Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser*» En felles plattform for statlige aktører, revidert utgave. Side 6

⁷ Utdanningsdirektoratet Rundskriv 3-2017

⁸ NOU 2015:2 «*Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*». Side 31

Forskerne Dan Olweus og Erling Roland sin definisjon på mobbing har siden 1980-tallet vært utgangspunkt for en stor del av tematikken rundt mobbing:

«Mobbing er gjentatt negativ atferd fra én eller flere sammen, rettet mot en som ikke kan forsvare seg.»⁹

Olweus har videre utdypet hva som ligger bak de ulike begrepene innenfor definisjonen. Med *negativ handling* menes det at noen påfører eller forsøker å påføre andre personer skade eller ubehag. Handlingene kan utføres både fysisk, verbalt og indirekte ved utestengelse. *Gjentatt over en viss tid* innebærer at mobbing skiller seg fra enkeltepisoder ved at den gjentas over tid. Hensikten med denne definisjonen er å skille mobbingen fra tilfeldige, lettere negative handlinger som det varierer hvem det rettes mot. *Fra en person til en annen* definerer at én person blir mobbet av en eller flere andre. Offeret for mobbingen kan også være mer enn én person. *Ubalanse i styrkeforholdet mellom utøver og offer* handler om at det er viktig å skille mobbing fra konflikter eller krangler mellom fysisk eller psykisk like sterke personer. Det må derfor være en viss ubalanse i styrkeforholdet mellom utøver og offer.¹⁰

Utdanningsdirektoratet bruker i forbindelse med elevundersøkelsen en noe utvidet definisjon på mobbing, med utgangspunkt i Olweus og Roland sin definisjon¹¹:

«Mobbing er gjentatt negativ eller ondsinnet atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vansker for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing.»

For å både kunne forebygge, avdekke og håndtere mobbing i både barnehage og skole, er det viktig å ha kunnskap om ulike former for mobbing. Mobbing kan komme til uttrykk gjennom ulike former, eller utarte seg gjennom en kombinasjon av de ulike formene. En overordnet kategorisering er skillet mellom *direkte* og *indirekte mobbing*. Den direkte mobbingen kan fremkomme gjennom fysiske og/eller verbale handlinger og kan vise seg gjennom sosial ekskludering ved baksnakking og utestenging, sladring og ryktespredning. Slik mobbing omtales ofte som skjult mobbing, hvor det kan være utfordrende å oppfatte hva som faktisk skjer mellom de det gjelder. I senere tid har også digital mobbing vokst frem som en mer hyppig form for mobbing, ofte gjennom sosiale medier eller spill på internett m.m.¹²

Gjennomgående i rapporten vil det fra intervjuer, gjengivelse av rutiner mv., kunne bli henvist til noe ulik omtale av regelverket knyttet til psykososialt skolemiljø. Reglene er i hovedsak regulert gjennom opplæringslovens kapittel 9A, hvor skolens aktivitetsplikt fremgår av oppl. § 9A-4. I de henvisninger som omtales som f. eks «9A-sak», «kap. 9A», «9A-skjemaer» osv., menes derfor de regler som omhandler elevenes skolemiljø etter opplæringsloven.

---

⁹ Olweus og Roland 1983, gjengitt i NOU 2015:2 side 69

¹⁰ Olweus 1992, gjengitt i NOU 2015:2, side 69.

¹¹ <http://www.godskole.no/mobbing-og-krenkende-atferd/hva-er-mobbing>

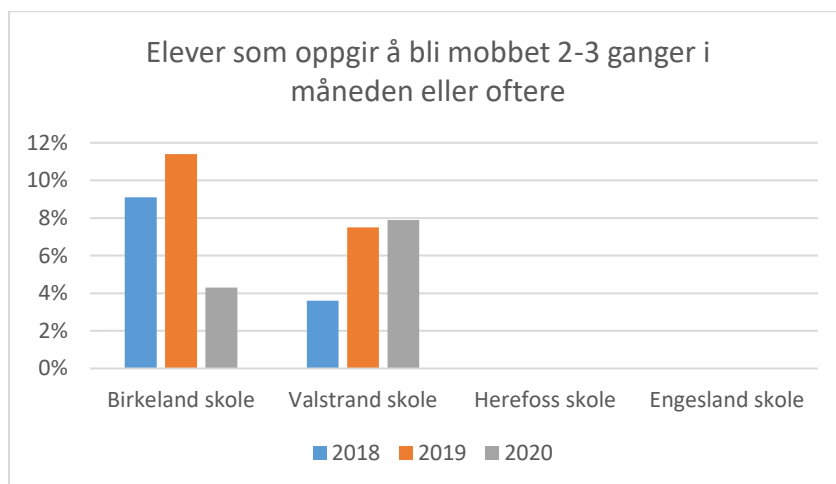
¹² NOU 2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». Side 73

3.1 EKSISTERENDE INDIKATORER PÅ SKOLEMILJØ

Elevundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen

Elevundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen er styringsverktøy kommunen selv har for å årlig kartlegge hvordan elevene trives på skolen. Elevundersøkelsen er i utgangspunktet kun obligatorisk for 7. og 10. trinn, men den kan på frivillig basis også gjennomføres for øvrige trinn. Ungdata er lokale ungdomsundersøkelser som gir et bredt bilde av hvordan ungdom har det på skolen og fritiden, fortrinnsvis gjennomført for ungdomsskoleelever.

Revisjonen er av kommunalsjef forelagt resultatene fra elevundersøkelsen i perioden 2018-2020 for de fire skolene. På spørsmål knyttet til mobbing, fremkommer det ingen resultater fra Engesland skole og Herefoss skole. Dette fordi skolene har et få antall elever og de som evt. oppgir å bli mobbet blir dermed sladdet av hensyn til anonymitet. Svarprosent ved de fire skolene ligger for alle tre årene på ca. 90-100 %. Resultatene på elevundersøkelsens spørsmål om antall elever som oppgir å bli mobbet i en eller annen kombinasjon av medelever, digital mobbing eller av voksne på skolen 2-3 ganger i måneden eller mer, fordeler seg følgende:

Ungdata-undersøkelsen ble gjennomført våren 2019 i Birkenes kommune, for elever ved 8.-10. trinn. Det var 186 elever som svarte på undersøkelsen, hvor svarprosenten utgjorde 93 %. Revisjonen har fra undersøkelsen valgt å trekke frem to forhold; trivsel på skolen og mobbing. På spørsmålet om hvor fornøyd ungdomsskoleelever i Birkenes er med skolen de går på, svarer elevene ganske tilsvarende landsgjennomsnittet. På spørsmål om hvordan ungdom i Birkenes opplever skolen, svarer elevene følgende på påstanden «Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen»

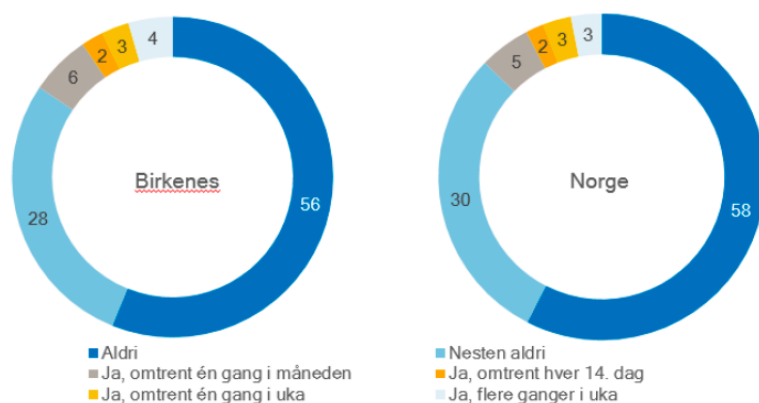

Her fremgår det at 25 % av elevene oppgir at de er litt eller helt enig i påstanden om at de gruer seg til å gå på skolen. Elevene scorer for øvrig høyt på påstandene om de trives på skolen og om de opplever at lærerne bryr seg om de.

Elever blir gjennom Ungdata-undersøkelsen videre stilt spørsmål om man opplever å bli utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge. Her svarer elevene i Birkenes følgende:

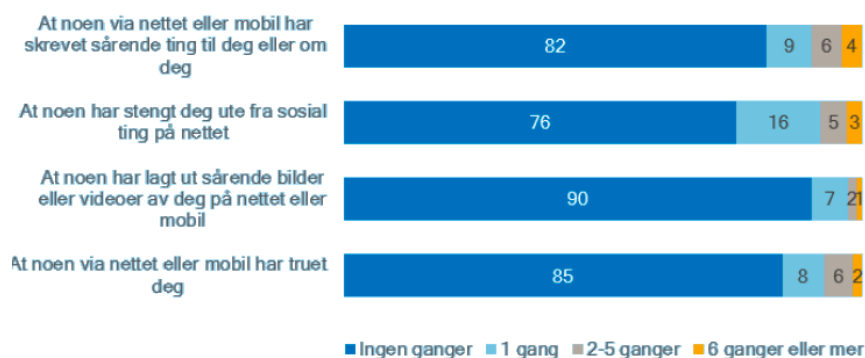
Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida?

Prosentandel av ungdomsskoleelever i Birkenes og i Norge

Her fremgår det at ungdomselever i Birkenes har en noe større andel enn landsgjennomsnittet som svarer ja – at de opplever å bli utsatt for plaging, trusler eller utfrysning en eller flere ganger i måneden (15 %). Når det gjelder negative handlinger over nett eller mobil, svarer elevene følgende på påstandene:

Prosentandel som har opplevd negative ting via nett eller mobil

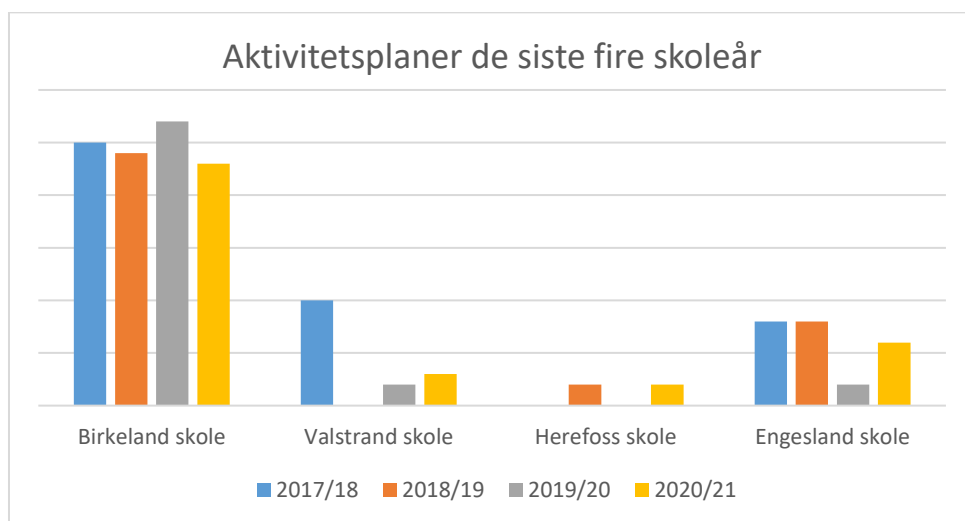

Aktivitetsplaner

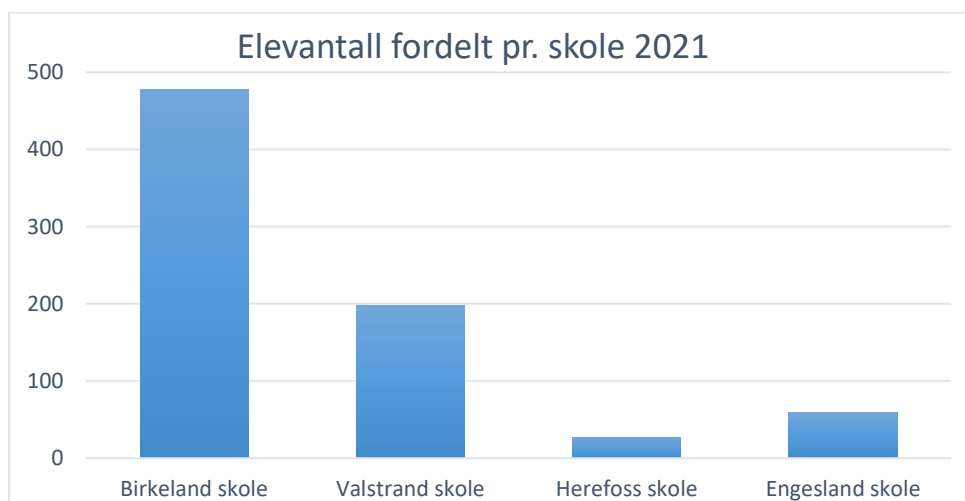
Nedenfor fremgår en oversikt over antall utarbeidede aktivitetsplaner på den enkelte skole i Birkenes, fordelt på de siste fire skoleårene siden regelverket om aktivitetsplikten trådte i kraft 01.08.2017. Oversikten tar utgangspunkt i overlevert skjema fra kommunalsjef, «Flytskjema 9A», en oversikt over alle aktivitetsplaner som rektorene jevnlig rapporterer inn på til skoleeier.

Av hensyn til anonymitet har revisjonen valgt å unnlate å tallfeste omfanget. Diagrammet er likevel en indikator på omfang av aktivitetsplaner på den enkelte skole. Revisjonen vil for øvrig poengtere at den enkelte skole har noe ulik praksis på utforming av aktivitetsplaner, både når det gjelder terskel for utarbeidelse av en aktivitetsplan samt ved evaluering av nye

tiltak i en sak hvor enkelte utarbeider ny plan. Oversikten er derfor kun en omtrentlig indikator.

For å nyansere omfanget aktivitetsplaner hensyntatt skolestørrelse, kan en se av tabellen nedenfor hvordan elevtallet fordeler seg blant de fire skolene, pr. 2021:

4. PROBLEMSTILLINGER

4.1. INFORMASJONSPLIKTEN

- 1) *Ivaretar skolene i Birkenes kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*

4.1.1. REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriterier er de krav, normer og standarder som utgjør grunnlaget for de vurderinger objektet skal måles opp mot og i forhold til.

Alle elever har en lovfestet rett på et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Det er videre en lovfestet nulltoleranse mot mobbing. I opplæringsloven § 9A-3 heter det at skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Bestemmelsen regulerer også at skolen skal forebygge brudd på retten til et trygt og godt skolemiljø ved å arbeide *kontinuerlig* og *systematisk* for å fremme helse, miljø og trygghet for elevene, slik at kravene i loven blir oppfylt. I dette ligger det iht. lovforarbeidene at skolen skal arbeide forebyggende ved å utvikle og opprettholde et trygt psykososialt miljø, og redusere risikoen for krenkelser gjennom å kunne identifisere mulige utfordringer ved skolemiljøet, utarbeide planer for å unngå dette og rutiner for å tydelig fordele ansvaret.¹³

Skolene har i tillegg gjennom opplæringsloven § 9A-4 en *aktivitetsplikt*, som innebærer at alle som arbeider ved skolen skal:

- følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig
- varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller.

I aktivitetsplikten ligger det videre en plikt til å snarest undersøke saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, og finne egnede tiltak for å bedre situasjonen., jf. § 9A-4 (3-4).

Skolene er etter opplæringsloven ilagt en *informasjonsplikt* overfor både elever og foreldre. Etter § 9A-9 heter det at:

«Skolen skal informere elevene og foreldrene om rettighetene i dette kapittelet. Skolen skal òg informere om aktivitetsplikten etter §§ 9A-4 og 9A-5 og om anledningen til å melde saken til Fylkesmannen etter § 9A-6.»

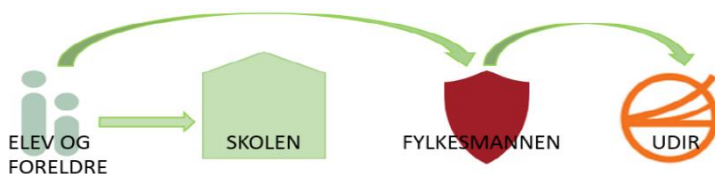
Elever og foreldre skal videre *snarest* mulig varsles dersom skolen finner ut at noe ved skolemiljøet kan skade helsen til elevene, jf. oppl. § 9A-9 (2).

¹³ NOU 2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». Side 213-214

Videre ligger det i bestemmelsen om informasjonsplikten at samarbeidsutvalget, skolemiljøutvalget, elevrådet og foreldre skal holdes informert om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidlig som mulig tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. De har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med fremlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet, jf. oppl. § 9A-9 (3).

Skolen plikter videre å samarbeide med barnehagene om barna sin overgang fra barnehage til skole. Samarbeidet skal iht. opplæringsloven § 13-5 bidra til at barna får en trygg og god overgang. Skoleeier har hovedansvaret for samarbeidet og skal utarbeide en plan for overgangen mellom barnehage og skole, jf. oppl. § 13-5 (2).

Dersom en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldrene melde saken til Statsforvalteren (tidl. Fylkesmannen) *etter* at saken er tatt opp med rektor, jf. oppl. § 9A-6 første ledd. Statsforvalteren skal avgjøre om aktivitetsplikten etter §§ 9A-4 og 9A-5 er oppfylt. Dersom saken ikke er tatt opp med rektor, eller det er under én uke siden den var tatt opp, skal Statsforvalteren avvise saken, med mindre særlige grunner gjør det urimelig, jf. oppl. § 9A-6 andre ledd. Av figuren nedenfor fremgår klagegangen ved skolemiljø saker etter opplæringsloven kapittel 9A:

Oppsummert vil revisjonen ta utgangspunkt i følgende kriterier:

- Elever og foresatte skal bli informert om rettigheten til et trygt og godt skolemiljø
  - Skolen skal informere om det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, om aktivitetsplikten samt klagemulighet
  - Skolen skal samarbeide med barnehagene for å sikre en trygg og god overgang
  - Skolen skal informere om det systematiske arbeidet med skolemiljø i FAU, skolemiljøutvalg, samarbeidsutvalg, elevråd mv.
-

4.1.2. FAKTA

Hver enkelt skole skal se til at informasjonsplikten blir ivaretatt både gjennom informasjon til elever, informasjon til foresatte samt øvrige råd og utvalg. Følgende kapittel vil redegjøre for rektorenes beskrivelse av skolens ivaretagelse av informasjonsplikten, sett opp mot representanter i råd og utvalg samt foresattes opplevelse av skolens informasjon knyttet til tematikken.

Skolens rutiner

Gjennom intervjuer med de fire rektorene registreres det flere fellestrekk i forbindelse med de faste rutinene knyttet til informasjonsplikten. Flere av rektorene viser spesielt til planleggingsdager og foreldremøter som faste arenaer hvor det informeres om skolemiljø, samtidig som en trygg skolehverdag beskrives av alle som et gjennomgående fokus for personale.

➤ **Birkeland skole**

Informasjonsplikten på Birkeland skole blir av rektor beskrevet ivaretatt gjennom flere punkter. Overfor de *ansatte* informerer rektor om aktivitetsplikten på første planleggingsdag i hvert skoleår, i tillegg til at det er et fokus gjennom «Trygge voksne» - et samarbeid og kompetanseutviklingsprogram for alle ansatte Birkenes har sammen med RTVS Sør. Når reglene om aktivitetsplikten kom inn i opplæringsloven i 2017, gjennomførte skolen samtidig en planleggingsdag blant ansatte hvor Statsforvalter informerte. Dette ble gjennomført for alle skolene i kommunen.

På spørsmål om reglene i opplæringslovens kapittel 9A er godt forankret hos ansatte, beskriver rektor at dette nå begynner å komme seg. I startfasen ville lærerne gjerne ordne opp på egenhånd og ikke «bry» rektor, men det har nå blitt en etablert praksis hvor rektor håndterer alle 9A-saker med bistand fra lærerne.

Informasjonsplikten overfor *foresatte* blir ivaretatt gjennom fast rutine ved første møte med foresatte i 1. klasse på førskoledag. Her informerer rektor de nye foreldrene om skolens aktivitetsplikt og klageadgang. Tilsvarende informasjon blir ifølge rektor *ikke* gitt systematisk på foreldremøter på øvrige klassetrinn. Med nøy informasjon til foresatte i ny 1. klasse hvert år, mener rektor tematikken er godt nok informert om. I forlengelse av dette ble rektor spurt om hvorvidt han opplever at foresatte vet klart og tydelig hvordan de går frem dersom de opplever at deres barn ikke har en trygg og god skolehverdag. Rektor antar at det nok her er en del som er usikre på dette. Samtidig trekker rektor frem viktigheten og oppfordringen om at foreldrene må ta kontakt med skolen dersom det skulle være noe.

På spørsmål om det generelle samarbeidet mellom hjem og skole, viser rektor til at det i all hovedsak er kontaktlærerne som har ansvar for dette hvor rektor har mer kontakt med foreldre gjennom FAU eller enkeltsaker. Rektor viser videre til hjemmesiden og Visma som verktøy for å kommunisere med foreldrene og gi nødvendig informasjon. Informasjon rent knyttet til 9A gis likevel i hovedsak kun til nye foreldre på 1. trinn.

Ved gjennomgang av hjemmesidene til Birkeland skole, kan ikke revisjonen se eksplisitt informasjon om mobbing, skolemiljø eller annen informasjon om rettighetene etter opplæringsloven. Det ligger for øvrig en direktelink til Udir's «Nullmobbing.no» på forsiden. Under fanen «nyttig info» på hjemmesiden har skolen lagt ut en trivselsplan som i enkle former omtaler mobbing, plaging og skoletrivsel. Planen er derimot utarbeidet i juni 2016, og henviser derfor til utgåtte rettigheter og bestemmelser i opplæringsloven.

Kravet til at skolen skal gi informasjon om *klageadgang* fremgår av den enkelte utarbeidede aktivitetsplan, men revisjonen kan ikke finne noe øvrig informasjon om dette. Klageadgangen blir som nevnt likevel belyst gjennom informasjon til foresatte på førskoledagen for nye 1. klassinger.

Ansvar for *overgangen fra barnehager* over til Birkeland skole blir ivaretatt av skolens spes.ped. koordinator, som gjennomfører møter med barnehagene i form av samtaler om de barna som skal starte i 1. klasse på Birkeland skole. I slike møter er gjerne også en lærer med (som siste årene har vært teamansvarlig for 1.-4. trinn), hvor det deles nyttig informasjon som blant annet bidrar i arbeidet med sammensetning av klasser. Rektor belyser for øvrig at skolen har opplevd å få informasjon noe sent når det gjelder enkelte barn med utfordringer. I slike situasjoner er det ikke nødvendigvis barnehagene som holder igjen informasjonen, men det kan være tilfeller hvor foreldre ikke ønsker å gi ut informasjon. Situasjoner som dette kan ifølge rektor være krevende, både i forhold til ressurser og klassesammensetninger. Når det gjelder overgangen til ungdomsskolen, gjennomføres det møter hvor Birkeland skole ofte deltar med spes.ped. koordinator, rektor samt assisterende rektor. I slike møter nevnes også eventuelle 9A-saker som kan ha betydning for skolen.

➤ **Valstrand skole**

På Valstrand vises det i skolens egen «Plan for et trygt og godt skolemiljø» til at skolen har en plikt til å informere elever og foreldre om deres rettigheter, opplyse om aktivitetsplikten samt muligheten for å melde saken til statsforvalteren. Gjennom intervju med rektor og ass. rektor, vises det til at skolen har aktivitetsplikten og skolemiljø som tema på *ansattes* planleggingsdager, hvor det informeres til lærerne som igjen tar dette med seg videre til elevene i klassene. Det er iht. plan for trygt og godt skolemiljø kontaktlærerne som har ansvaret for å informere sine elever.

Informasjonsplikten overfor *foresatte* blir i all hovedsak ivaretatt gjennom informasjon om tematikken på foreldremøter hvert år. Skolen gjennomfører i tillegg et større opplegg på første foreldremøte i 8. klasse, hvor rektor er til stede og informerer nærmere om skolemiljø og aktivitetsplikten. Rektor beskriver at det på disse møtene blir presisert viktigheten av at foresatte *må* gi beskjed til skolen dersom de opplever at deres barn ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Ved gjennomgang av skolens *hjemmesider*, har Valstrand en direkte link til Udir's «Nullmobbing.no» på forsiden. Det ligger i tillegg under de ulike fanene lett tilgjengelig informasjon om skolemiljø, både gjennom skriv til foresatte når nye regler trådte i kraft i 2017 samt Valstrand skoles egne utarbeidede «Plan for et trygt og godt skolemiljø». Planen inneholder informasjon om hvordan skolen jobber med skolemiljø, gjennom både kontinuerlig og systematisk arbeid, informasjon om aktivitetsplikten, definisjoner, dokumentasjonsplikten, håndtering av lovens delplikter, rutiner for undersøkelser mv. I denne planen har Valstrand også utarbeidet et eget delkapittel knyttet til informasjon om *klageadgang*. Her gjengis opplæringslovens § 9A-6, om statsforvalterens håndheving av aktivitetsplikten i enkeltsaker.

Valstrand skole får som ungdomsskole elever fra både Birkeland og Herefoss skoler når elevene skal begynne på 8. trinn. Når det gjelder slike overganger beskriver ass. rektor at det gjennomføres overgangsmøter på flere plan. I tilfeller hvor det eksempelvis er en elev med vedtak om spesialundervisning, deltar Valstrand på møte sammen med barneskolen, foreldre, eleven og evt. andre instanser. I tilfeller hvor det er elever med pågående 9A-saker, blir skolen gjort oppmerksom på dette av rektor på barneskolen. Det gjennomføres i tillegg møter hvor nye kontaktlærere på Valstrand møter kontaktlærere på barneskolen som elevene har hatt i 7. trinn, hvor det gis informasjon om elevene. I slike møter bidrar også kontaktlærerne fra barneskolen til å sette sammen forslag til classesammensetning når elevene starter på ungdomsskolen. Dette omtaler rektor som en vellykket ordning.

➤ Engesland skole

Rektor på Engesland skole beskriver innledningsvis samarbeidet mellom skole og hjem som godt. Når det gjelder de ansatte beskriver rektor at det er spesielt skolens plan for et trygt og godt skolemiljø som forsøkes og forankres når det gjelder aktivitetsplikten. Informasjon til *foresatte* blir gitt av rektor på felles foreldremøte hvert år. Engesland skole gjennomfører normalt sett ett stort foreldremøte hver høst, hvor alle foreldre samles. Her informeres foreldrene både generelt om skolemiljø og 9A sett i forhold til skolens plikter og foreldrenes rettigheter. Rektor beskriver at det er slik de i hovedsak informerer foreldrene, samt noe gjennom informasjon på skolens *hjemmesider*.

Informasjon til *elev*er gis på Engesland i starten av hvert skoleår når klassene gjennomgår regler, rutiner mv., men det er ikke en tematikk som tas opp mange ganger i løpet av året i den enkelte klasse. Rektor viser for øvrig til at elevene er kjent med at dersom det er noe, kan de alltid prate med kontaktlærer eller sosiallærer.

På spørsmål om rektor opplever at foresatte har fått informasjon om hvordan de skal gå frem dersom deres barn opplever et utrygt skolemiljø, mener hun at de i all hovedsak er kjent med dette i form av dialog med kontaktlærer eller rektor.

Ved revisjonens gjennomgang av informasjon på skolens *hjemmesider* fremgår det lite informasjon knyttet til skolemiljø. Under fanen «informasjon om skolen» ligger det for øvrig to relevante dokumenter; mobbestrategi og plan for et trygt og godt skolemiljø på Engesland

skole. Mobbestrategien er et kort overordnet skriv om definisjon på mobbing mv. Strategien er sist revidert i 2010, og inneholder dermed ingen informasjon om dagens rettigheter og skolens aktivitetsplikt etter opplæringslovens bestemmelser. Plan for et trygt og godt skolemiljø har derimot informasjon om rettighetene etter kapittel 9A, med definerte mål og tiltak. Revisjonen vil likevel trekke frem observasjon om at flere av lovhenviingene og lovkravene som planen definerer, er fra utgått lovverk med gamle bestemmelser fra opplæringsloven. Det vises heller ikke til aktivitetsplikten i §§ 9A-4 og 9A-5 i planen. Revisjonen kan heller ikke finne noe informasjon om *klageadgang*, verken på skolens hjemmesider, i mal for aktivitetsplan eller i Engesland skoles plan for et trygt og godt skolemiljø.

Overgangen mellom barnehage og skole beskrives av rektor som velfungerende på Engesland, spesielt med hensyn til at de er ett felles oppvekstsenter fra barnehage til og med 10. trinn. Rektor beskriver at det i barnehagen ikke er mye prat om mobbing isolert sett, men at det jobbes mer rettet mot mobbeatferd. Samtidig har skolen som en del av oppvekstsenteret god oversikt når det starter elever i 1. klasse, spesielt dersom det eksempelvis starter elever med atferdsutfordringer eller lignende. Gjennom skolens plan for et trygt og godt skolemiljø er det i vedlegg fremlagt skolens egen plan for overgang fra barnehage og samarbeid mellom dem. Skolen gjennomfører blant annet overgangsmøter mellom teamleder og pedagogisk leder fra barnehagen samt leder og kontaktlærer fra skolen, det gjennomføres førskoledag hvor foresatte inviteres til informasjonsmøte mv.

➤ **Herefoss skole**

Informasjonsplikten på Herefoss skole blir ifølge rektor ivaretatt gjennom flere punkter. Aktivitetsplikten beskrives som et fokusområde på personalmøter for de *ansatte*, hvor rektor overfor de ansatte viser skriftlig til opplæringsloven hvor alt står. Rektor har i denne forbindelse utarbeidet et skriv om «Hvordan følger Herefoss skole opp endringene i opplæringsloven etter 01.01.2021», hvor alle aktuelle bestemmelser i kapittel 9A presenteres sammen med rektors kommentarer under hvert punkt ift. hvordan Herefoss skole skal jobbe opp mot den enkelte lovhjemmel. Overfor de ansatte oppfordrer rektor videre til å se på skolens hjemmesider for å sikre at informasjonen som står der er korrekt og lett tilgjengelig.

Informasjonsplikten overfor *foreldre* ivaretas gjennom foreldremøter, hvor rektor jevnlig orienterer om 9A. Her forteller rektor at fokuset rettes noe vekk fra begrepet mobbing isolert og mer mot et fokus på et trygt og godt skolemiljø og krenkelser som en samlebetegnelse. Rektor trekker også frem at han på både personalmøter og foreldremøter forsøker å formidle at det er barnets subjektive opplevelse av å ikke ha det trygt og godt som skal være fokus sett i forhold til handlings- og aktivitetsplikten skolen har.

På skolens *hjemmesider* ligger det på førstesiden en direktelink til Udir's side «Nullmobbing.no» samt en link til Udir's oversikt over stegene i aktivitetsplikten og hva skolen skal gjøre ved mobbing og mistriksel. Under fanen «Nyttig info» ligger skolens egen «Trygt og godt skolemiljø - Plan for å ivareta elevenes rettigheter etter opplæringsloven § 9»

tilgjengelig, som inneholder beskrivelser gjennom definisjoner av mobbing, råd når mobbing oppstår samt hva skolen gjør når de får signaler/mistanke om krenkelser. Planen inneholder ingen direkte informasjon om kravene og rettighetene i opplæringslovens kapittel 9A foruten om et punkt hvor det vises til at skolen skal utarbeide aktivitetsplan dersom krenkelsene ikke opphører etter undersøkelse. Herefoss skoles plan for trygt og godt skolemiljø som ligger tilgjengelig på skolens hjemmesider er ikke oppdatert siden november 2017. Revisjonen har likevel fått overlevert skriftlig av rektor en versjon oppdatert november 2020.

Revisjonen kan ikke i sin gjennomgang finne noe informasjon om *klageadgang*, verken på skolens hjemmesider, i mal for aktivitetsplan eller i Herefoss skoles plan for et trygt og godt skolemiljø.

Når det gjelder *overgangen fra barnehage til skole* beskriver rektor at overgangen i år var tydeligere og bedre enn det har vært tidligere år. Det vises til utarbeidelse av skriftlige overgangsskjemaer som legges inn i elevmappen når barna starter i 1. klasse. Tidligere har det vært en praksis med overføringsmøter med kontaktlærer for 1. trinn, som også er på besøk i barnehagen hvor hun møter barna som skal starte på skolen. Her fylles det i tillegg ut et vurderingsskjema med all informasjon om barnet med hensyn til sosiale forhold, språk, rutiner mv. som er av relevans for skolen.

Informasjon til råd og utvalg

Gjennom opplæringsloven pliktes den enkelte skole å informere råd og utvalg. Revisjonen har derfor i tillegg til samtaler med rektorene, vært i kontakt med representanter for FAU/SU/SMU på den enkelte skole. Samtidig er det løftet et fokus på kommunen som både politisk og administrativ skoleeier, hvor det ligger en forventning til informasjon om blant annet skolemiljø også i denne delen av styringskjeden. For å belyse denne delen av tematikken, vil leder av oppvekstutvalgets opplevelse bli presentert.

➤ Birkeland skole

På Birkeland skole er FAU, samarbeidsutvalget (SU) og skolemiljøutvalget (SMU) slått sammen, hvor det to ganger i året gjennomføres fellesmøter i tillegg til FAU sine månedlige møter. I disse foraene beskriver rektor at elevmiljø er på agendaen gjennom blant annet presentering av resultater fra elevundersøkelsen. Revisjonen er overlevert referater fra fellesmøter i 2017 og 2018, hvor det registreres at elevundersøkelsen samt orientering om skolemiljø/opplæringslovens kapittel 9A har stått på agendaen. Når det gjelder elevrådet er rektor noe usikker på hvor systematisk de har skolemiljø på agendaen. De oppfordres likevel til det, og elevrådet jobbet eksempelvis i starten av 2020 med SAMM-prosjektet hvor skolemiljø og klassemiljø var et tema. Elevrådet har samtidig en fast runde på møter hvor representantene bl.a. kommer med innspill ift. skolemiljø.

For å supplere datagrunnlaget har revisjonen gjennomført intervju med tre representanter i FAU og SU ved Birkeland skole, i den hensikt å få frem deres opplevelse av informasjon. På spørsmål om utvalget får informasjon av skolen om det systematiske arbeidet for et trygt og

godt skolemiljø, svarer to av representantene at de opplever at rektor informerer godt «... på møter både i forkant av utsending av elevundersøkelser, og grundig gjennomgang av resultater, med informasjon om hva skolen kan og kommer til å gjøre for å endre de områdene det er størst behov for.». Den siste representanten svarte derimot at utvalget noen ganger får informasjon om antall pågående saker mv., men ikke om skolens forebyggende og systematiske arbeid. På spørsmål om hyppigheten av informasjon svarer to av representantene at skolemiljø ikke er et fast punkt på agendaen, men at rektor likevel i stor grad informerer regelmessig i de fleste møter. Alle informantene bekrefter også overfor revisjonen at både FAU og SU/SMU orienteres om resultatene av elevundersøkelsen og trivselsundersøkelser.

På avsluttende spørsmål til FAU/SU-representantene om det er ønskelig med mer informasjon fra skoleledelsen, er det noe variasjon i tilbakemeldingene. Det er likevel ønskelig fra flertallet om å ha skolemiljø som et fast punkt på agendaen, slik at utvalget i større grad kan få en mer systematisk gjennomgang, samtidig som det er ønskelig å få mer informasjon om hvordan skolen jobber forebyggende for et godt skolemiljø.

➤ **Valstrand skole**

Informasjonsplikten overfor FAU blir på Valstrand skole ivaretatt gjennom at skolemiljø er jevnlig på agendaen både gjennom generell orientering om skolemiljø og trivsel samtidig som det informeres om gjennomførte undersøkelser. Rektor beskriver at resultatene fra elevundersøkelsen har vært et ønske fra FAU, noe som har gitt de mer håndfast informasjon å forholde seg til. Tematikken er tilsvarende på agendaen i skolemiljøutvalget (SMU). På spørsmål om skolemiljø er på agendaen hos elevrådet, forteller rektor at det ikke er tilfelle i like utstrakt grad.

Revisjonen fikk respons fra én representant på Valstrand, hvor vedkommende sitter både i skolemiljøutvalget og FAU. Informanten mener skolen gir god nok informasjon om det systematiske arbeidet til utvalgene, og utdyper at rektor jevnlig er på møter og informerer og svarer på spørsmål. På spørsmål om det orienteres om resultater fra elevundersøkelsen eller lignende rapporteringer, sier representanten at utvalgene får grundig informasjon om resultater fra både elevundersøkelsen og skolens egen trivselsundersøkelse. Revisjonen stilte avslutningsvis spørsmål om hvorvidt det er ønskelig med mer informasjon om skolemiljø fra skoleledelsen, hvor representanten opplever at dagens praksis er god og at utvalget blir hørt i de sakene og problemstillingene som blir tatt opp.

➤ **Engesland skole**

På Engesland skole utgjør SMU og SU samme utvalg, samtidig som enkelte foresatte sitter i FAU i tillegg til SMU/SU. Informasjon om skolemiljø gis til FAU av rektor, spesielt knyttet til møtene som avholdes på høsten. Rektor beskriver at det her eksempelvis tas opp på generelt plan utfordringer på enkeltrinnsnivå, resultatene av elevundersøkelsen gjennomgås mv. *Elevrådet* har på sin side mest fokus på skolemiljø gjennom planlegging av aktiviteter og leker blant elevene.

Fra Engesland har leder av FAU gitt tilbakemelding til revisjonen, hvor vedkommende opplever at rektor gir informasjon om skolemiljø til utvalget. Det uttrykkes også en lav terskel for å ta kontakt med rektor utenom møter. På FAU-møter har rektor et fast punkt hvor det gis informasjon til utvalget, hvor det som regel også her orienteres om skolemiljø. Når det gjelder informasjon om det faktiske skolemiljøet, beskriver leder av FAU at det med hensyn til skolens størrelse er noe utfordringer å få for detaljert informasjon om pågående saker, men at rektor er flink til å informere om trivselsundersøkelser, hvordan de tar tak i og jobber med de punktene som går mindre bra mv. Avslutningsvis viser leder til et aktivt FAU med god dialog med rektor under alle møter, hvor det oppleves en god informasjonsflyt mellom utvalget og skoleledelsen.

➤ **Herefoss skole**

Informasjon om skolemiljø til FAU og SU/SMU (også her sammenslått utvalg) blir på Herefoss skole tatt opp på første møte hver høst, hvor rektor orienterer om status på skolemiljøet. Dialogen med utvalgene blir av rektor beskrevet som god med klart definerte ansvarsområder, hvor rektor for øvrig oppfordrer til å ta kontakt om de lurer på noe.

Revisjonen har vært i dialog med både leder og representant for FAU på Herefoss skole. På spørsmål om det gis god informasjon om det systematiske skolemiljøarbeidet, mener en av informantene at det kunne vært noe mer informasjon. De to representantene er gjennomgående av noe ulik oppfatning om hvorvidt informasjon om skolemiljø til utvalget er godt nok, både når det gjelder informasjon om resultater fra elevundersøkelser, systematisk arbeid med skolemiljø og hyppigheten på informasjon. Leder av FAU beskriver til revisjonen et ønske om at FAU kunne fått noe mer informasjon om hva skolen mer konkret jobber med knyttet til skolemiljø, hvilken effekt eventuelle tiltak og arbeid har hatt mv. Den andre representanten mener for øvrig at dagens informasjon er tilfredsstillende.

➤ **Leder av utvalg for oppvekst, helse og velferd i Birkenes kommune**

Leder av oppvekstutvalget i Birkenes kommune beskriver på spørsmål fra revisjonen at informasjonen som gis fra administrasjonen til utvalget er av en mer beskrivende og tilbakeskuende karakter som gjør skoleeier lite i stand til å være proaktive eller gripe inn i årsakssammenhenger. I forlengelsen av dette utdyper utvalgslederen at det ikke gis god nok orientering om skolemiljøet, da de som eier opplever å bli tilsidesatt når informasjonen som gis kun beskriver en tilstand uten å forklare sammenhenger, samtidig som den ofte er 1 år gammel.¹⁴

På revisjonens spørsmål om hvorvidt oppvekstutvalget blir informert om «status» blant de ulike skolene i Birkenes, svarer utvalgsleder nei. Hun uttrykker at politikere i Birkenes har etterspurt variasjonen mellom skolene, men at det er gitt tilbakemelding om at slike data ikke egner seg for å deles med hensyn til anonymitet.

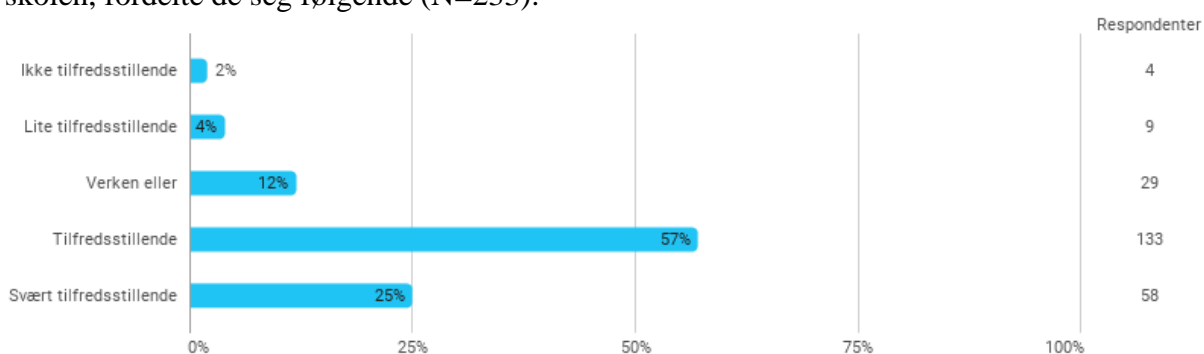
¹⁴ Revisjonen har ikke evaluert innholdet i kommunens utarbeidede tilstandsrapporter på skole sett opp mot lovkrav, men kun involvert leder av oppvekstutvalget for å nyansere politikernes opplevelse av informasjon

Når det gjelder hvorvidt kommunen som skoleeier har gode systemer for å ivareta en helhetlig styring av skolene, mener utvalgsleder at dette er til stede. Hun mener likevel det råder noe usikkerhet på hvorvidt styringen treffer utfordringsbildet da det ikke belyses i rapporteringene. I forlengelse av dette poengteres viktigheten av å ha en god informasjon og rapportering mellom administrasjon og politikk, med sikte på å forbedre hele styringskjeden når det gjelder skoleeierrollen – på alle nivåer.

Foresattes opplevelse av informasjonsplikten

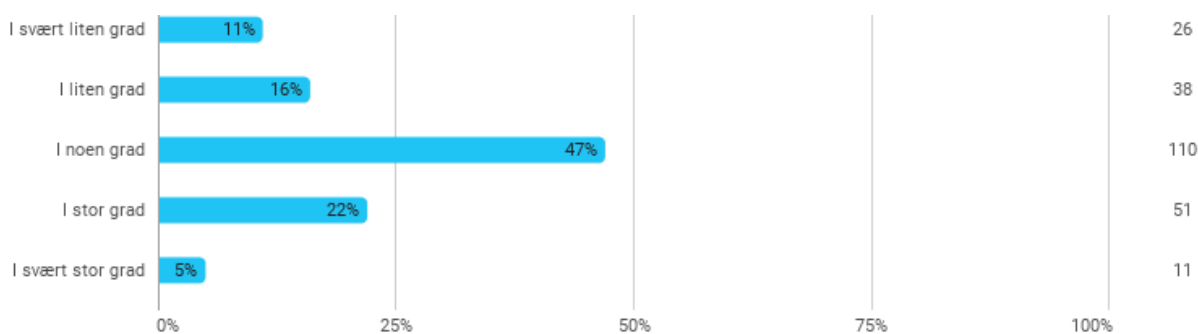
Etter revisjonens intervjuer med både rektorene og utvalgsrepresentanter, var det ønskelig å finne ut nærmere hvordan foresatte ved de ulike skolene opplever informasjonen som gis. Det ble derfor gjennom spørreundersøkelse spurt om hvordan foreldre opplever samarbeid og informasjon ift. skolen.

På spørsmål om hvorvidt foreldrene på et generelt grunnlag kan beskrive samarbeidet med skolen, fordelte de seg følgende (N=233):

Opplevd samarbeid med skolen fordeler seg ganske tilsvarende blant de fire skolene, med enkelte variasjoner. Andelen foreldre som beskriver samarbeidet med skolen som tilfredsstillende eller svært tilfredsstillende, kommer Engesland skole høyest ut med 95 %, etterfulgt av Birkeland skole med 84 % og deretter Valstrand og Herefoss med hhv. 75 % og 73 %.

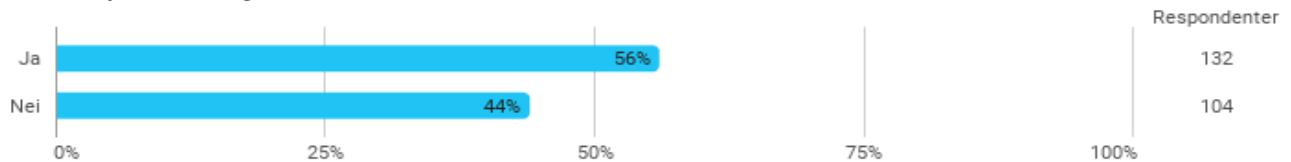
Videre ble foreldrene spurt om deres opplevelse av informasjonsplikten: «*I hvilken grad opplever du at skolen har informert foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/skolemiljø/ psykososialt miljø?*» (N=236)

Over en av fire foreldre som har besvart undersøkelsen, mener de i liten eller svært liten grad har blitt informert av skolen om arbeidet med psykososialt skolemiljø. Fordelt på den enkelte

skole fremgår det at Valstrand har høyest andel som svarer i liten eller svært liten grad med 44 %, mens Birkeland og Herefoss er hhv. 22 % og 27 %. På Engesland er det på tilsvarende variabler kun 8 % som svarer at de ikke har blitt informert.

Når det gjelder fremgangsmåte i enkeltsaker, er det viktig at foreldre har fått informasjon om dette. Revisjonen stilte derfor spørsmålet: «*Opplever du å ha fått god nok informasjon av skolen slik at dere vet hvordan man går frem i en evt. situasjon knyttet til utrygt skolemiljø/mobbing?*»

Her svarer 44 % (N=104) foreldre at de ikke har fått informasjon om hvordan de skal gå frem i en eventuell situasjon hvor deres barn ikke har et trygt og godt skolemiljø. Fordelingen viser at det er store variasjoner blant de enkelte skolene, men med noe tilsvarende antall respondenter fordelt på de to store versus de to mindre skolene. På Engesland svarer størst andel foreldre at de opplever å ha fått god informasjon om fremgangsmåte i en enkeltsak (Nei = 21 % - N=5). Tilsvarende antall foreldre svarer nei på Herefoss skole, men prosentandelen utgjør likevel en del høyere da skolen har en del færre elever (Nei = 45 %). På Valstrand skole svarer hele 68 % (N=44) at de ikke opplever å ha fått god nok informasjon, mens tilsvarende på Birkeland skole er 37 % som svarer nei (N=50). På tilsvarende spørsmål stilt til foresatte i Lillesand kommune i en forvaltningsrevisjon gjennomført ved utgangen av 2020, svarte 36 % nei på samme variabel.

Ved siste del av spørreundersøkelsen til foresatte, fikk alle respondentene anledning til å frivillig komme med utfyllende kommentarer eller spesielle forhold som revisjonen burde få kjennskap til. Tilbakemeldingene er av revisjonen sortert og kategorisert, hvor følgende tilbakemeldinger ble gitt knyttet til informasjonsplikten (et utdrag, ikke spesifisert på skole med hensyn til anonymitet):

«Føler ikke skolen har informert veldig om temaet. Det er nok på dagsorden, men dersom vi ikke hadde hatt en fantastisk kontaktlærer som ser og tar tak når det dukker opp noe, så er jeg usikker på hvordan jeg skulle gått fram overfor skolen.»

«Jeg har inntrykk av at koronasituasjonen har gjort at det ikke er mulig med felles samlinger/foreldremøter lenger, hvor det ellers ville vært naturlig å informere om temaer som skolemiljø. Dette har lagt en demper på informasjonsflyten. Savner informasjon på brev eller e-post i denne perioden.»

«Det er for lite informasjon til foreldre om ansatte som jobber med mobbing og hvordan det jobbes. Opplever lite informasjon generelt.»

«Jeg syntes vi får veldig lite informasjon om mobbing på skolen. Jeg synes det er lite fokus på temaet fra skolens side, inntrykk av at kun det positive omtales.»

4.1.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON

Revisjonen finner det positivt at det ved tre av skolene praktiseres tilnærmet felles rutiner for systematisk informasjon til foresatte, gjennom informasjon om skolemiljø og aktivitetsplikten på årlige foreldremøter for alle trinn. Revisjonen bemerker i denne sammenheng at Birkeland skole kun gir systematisk informasjon om aktivitetsplikten til foresatte i 1. klasse på førskoledagen, og ikke systematisk på foreldremøter for øvrige klassetrinn. Det anses for øvrig som positivt at tematikken er på agendaen på skolenes planleggingsdager og andre arenaer, slik at alle ansatte jevnlig får en bevissthet omkring ansvaret etter opplæringsloven.

Revisjonen bemerker samtidig at over en av fire foreldre som har besvart spørreundersøkelsen, mener de i liten eller svært liten grad har blitt informert av skolen om arbeidet med psykososialt skolemiljø. Tilsvarende anser revisjonen det uheldig at nesten halvparten (44 %) av alle foreldre som har besvart undersøkelsen (N=104) opplever at de ikke har fått god nok informasjon om hvordan de går frem i en eventuell situasjon knyttet til mobbing/utrygt skolemiljø.

Revisjonen vurderer at det er svakheter ved flere av skolenes praksis knyttet til skriftlig informasjon om psykososialt skolemiljø på sine hjemmesider, et sted som anses aktuelt å finne informasjon for både elever og foresatte. Flere av skolene har lite tilgjengelig informasjon på sine hjemmesider, og revisjonen registrerer at mye av informasjonen er utdatert og refererer til gammelt lovverk. Med unntak av Valstrand skole finner revisjonen begrenset informasjon om aktivitetsplikten og foresattes/elevs rettigheter etter opplæringsloven kap. 9A på skolenes hjemmesider. Opplæringslovens krav om informasjon om klageadgang bemerkes at heller ikke fremgår hos noen av skolene, foruten om på Valstrand skole. Revisjonen ser for øvrig at informasjon om klageadgang fremgår av mal for aktivitetsplan ved Birkeland skole, men det fremgår ingen informasjon på verken Engesland eller Herefoss skole av det revisjonen kan se.

Revisjonen vurderer at manglende tilgjengelig informasjon på hjemmesider *kan* ses i sammenheng med at foreldre oppgir at de ikke er kjent med fremgangsmåte i en skolemiljøsak eller opplever at skolen har informert om arbeidet med psykososialt miljø.

Informasjonsplikten overfor råd og utvalg er av det revisjonen kan se, tilfredsstillende i henhold til kravet i opplæringsloven. Det anses som positivt at FAU og samarbeidsutvalget/skolemiljøutvalget på de ulike skolene blir orientert om skolemiljø og resultater fra elev- og trivselsundersøkelser. Samtidig registreres det at flere representanter peker på at informasjonen kan være mer systematisk på agendaen og med mer konkret informasjon om hvordan skolen jobber forebyggende. Revisjonen bemerker at leder av oppvekstutvalget opplever at utvalget blir tilsidesatt når informasjonen som gis kun beskriver en utdatert tilstand og ikke nyanserer årsakssammenhenger eller variasjon blant skolene. Det er positivt at utvalgsleder mener kommunen som skoleeier har gode systemer for å ivareta en helhetlig styring av skolene, men revisjonen registrerer at leder mener det råder noe usikkerhet på hvorvidt styringen treffer utfordringsbildet i kommunen.

Problemstilling: Ivaretar skolene i Birkenes kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?

Revisjonen konkluderer med at det på enkeltpunkter er variasjoner blant skolene i Birkenes kommune, som gjør at kommunen som helhet ikke etterlever kravene som fremgår av opplæringsloven. Revisjonen konkluderer videre med at skolene har flere tilfredsstillende rutiner innenfor flere av de ulike kravene, men samtidig tydelig forbedringspotensial knyttet til både foresattes opplevelse av informasjon, klageadgang og informasjon på hjemmesider og til kommunens oppvekstutvalg.

4.2. AKTIVITETSPLIKTEN

- 2) *Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsling om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

4.2.1. REVISJONSKRITERIER

1. august 2017 trådte det i kraft nye bestemmelser i opplæringsloven, som skjerpet skolens ansvar og plikt til å handle i skolemiljøsaker. Opplæringsloven § 9A-4 regulerer skolens aktivitetsplikt, som skal sikre at elever har et trygt og godt psykososialt miljø. Formålet med aktivitetsplikten er å sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Aktivitetsplikten omhandler herunder 5 delplikter skolen må oppfylle iht. oppl. § 9A-4:

- Plikt til å følge med
- Plikt til å gripe inn i akutte situasjoner
- Plikt til å varsle
- Plikt til å undersøke
- Plikt til å sette inn tiltak

Hovedtrekkene ved endringene i oppl. § 9A-4 handler om at utøvelse av aktivitetsplikten er gjeldende for *alle* som jobber på skolen, hensynet til elevenes subjektive opplevelse skal vektlegges samt krav til utarbeidelse av skriftlig plan (aktivitetsplan) som erstatter tidligere enkeltvedtak.

I § 9A-4 første ledd omtales aktivitetspliktens to første delplikter, som innebærer skolens plikt til å følge med og plikt til å gripe inn i akutte situasjoner:

«Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig.»

Plikten innebærer at alle på skolen skal ha en lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med. Skolen har videre et skjerpet ansvar overfor elever med en særskilt sårbarhet, herunder eksempelvis religion, seksuell orientering, funksjonsevne, atferdsvansker, tidligere utsatt for krenkelser eller lignende.¹⁵

Videre er alle som arbeider på skolen pliktig til å varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal i alvorlige tilfeller også varsle skoleeier, jf. oppl. § 9A-4 ledd 2 (delplikt 3). I forarbeidene er det uttrykkelig presisert at det skal vær en lav terskel for hva som skaper «mistanke om» eller

¹⁵ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* Side 22

«kjennskap til» at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.¹⁶ Rektor kan delegere oppgaven om å motta varsling til en annen ansatt på skolen, men det er fremdeles rektor sitt ansvar å til enhver tid ha en overordnet og fullstendig oversikt. Bestemmelsen angir ikke konkret tidsramme for hvor raskt varslingen skal skje. Det heter likevel i forarbeidene at tidspunktet for varslingen må stå i forhold til sakens alvor og vurderes fra sak til sak, med hensyn til at slike saker ofte er tidssensitive.¹⁷ Det forutsettes videre at skolene selv finner egne løsninger og rutiner for hvordan og når varslingen skal skje, innenfor lovrammen.¹⁸

Opplæringslovens § 9A-4 ledd 3 regulerer skolens undersøkelsesplikt (delplikt 4):

«Ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarest undersøke saken.»

Undersøkelsesplikten har tilsvarende varslingsplikten en lav terskel, og innebærer at skolen skal undersøke elevens opplevelse. Hvor grundig undersøkelsen skal være, vil bero på skjønn og hva slags situasjon man står overfor i det enkelte tilfelle. Undersøkelsene må ha til formål å få frem fakta om situasjonen, bakgrunnen for elevens opplevelser og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker opplevelsen av skolemiljøet.¹⁹

Opplæringsloven § 9A-4 ledd 4 regulerer skolens tiltaksplikt (delplikt 5): *«Når en elev sier at skolemiljøet ikke er trygt og godt, skal skolen så langt det finnes egnede tiltak sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse viser at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.»*

Plikten til å sette inn tiltak utløses ved at en elev sier ifra. Det er tilstrekkelig at en elev forteller om noe han eller hun utsettes for som er vanskelig, eller at eleven på annen måte gir uttrykk for at det ikke er trygt og godt å være på skolen. Tiltaksplikten utløses også når en undersøkelse skolen har utført viser at en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Det er viktig at elevens opplevelse aldri bagatelliseres, og at skolen etterlever plikten til å sette inn tiltak dersom eleven ikke har det trygt og godt på skolen. I de tilfeller hvor det kan forekomme at eleven selv ikke ønsker å innrømme å være utsatt for krenkelser, er det hvordan eleven faktisk har det som avgjør retten til et trygt og godt skolemiljø og om det skal settes i gang tiltak. Dette kan i enkelte tilfeller bety at skolen har plikt til å sette inn tiltak selv om eleven ikke selv ønsker det.²⁰

I opplæringsloven § 9A-4 ledd 5 reguleres prinsippet om at det er elevens egen opplevelse av situasjonen som skal legges til grunn, hvor det heter at «skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Hva som er best for elevene, skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid.».

---

¹⁶ *Ibid* side 23

¹⁷ Utdanningsdirektoratet Rundskriv 3-2017

¹⁸ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* side 24

¹⁹ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* side 77, gjengitt i Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

²⁰ *Ibid* s. 25-26

Skolen skal følge opp saken og evaluere om tiltakene som er satt inn har hatt den tilsiktede virkningen, hvor både eleven og foreldrene skal involveres i evalueringen. Aktivitetsplikten er ikke oppfylt og saken kan ikke avsluttes før eleven har et trygt og godt skolemiljø igjen. Dersom iverksatte tiltak ikke har fungert slik som intendert, skal skolen i den grad det er mulig, iverksette andre eller mer intensive tiltak. Terskelen for hva som kan kreves av skolene, er ifølge lovforarbeidene at skolen skal gjennomføre de aktivitetene som *med rimelighet* kan forventes i den konkrete saken.²¹

Dokumentasjonskrav – Skriftlig plan

Gjennom opplæringsloven § 9A-4 har skolen et todelt dokumentasjonskrav. Det stilles for det første krav til at skolen lager en skriftlig aktivitetsplan når det settes inn tiltak i en enkeltsak, jf. oppl. § 9A-4 ledd 6. Videre skal skolen dokumentere mer overordnet hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetspliktens 5 delplikter, jf. oppl. § 9A-4 ledd 7. I skolens aktivitetsplan skal det fremgå:

- a. Hva slags problem tiltaket skal løse
- b. Hva slags tiltak skolen har planlagt
- c. Når tiltaket skal gjennomføres
- d. Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket
- e. Når tiltaket skal evalueres

Omfanget av aktivitetsplanen må tilpasses den enkelte sak, da punktene etter § 9A-4 ledd 6 kun utgjør et minstekrav.²² Aktivitetsplanen trenger heller ikke knytte seg opp kun mot én bestemt elev, men kan ta for seg en situasjon eller utfordring som omfatter flere parter.²³

De tiltak som settes inn, skal i henhold til lovforarbeidene være *egne* og *tilstrekkelige* til at krenkelsene opphører, samt at det ikke skjer krenkelser i fremtiden. I vurderingen av hvilke tiltak som skal settes inn, skal elevens og foreldrenes syn vektlegges, samtidig som det skal gjøres en vurdering etter det som fremkom i skolens faktaundersøkelse.²⁴ Når det gjelder hva som er å regne som egne tiltak, viser Utdanningsdirektoratet til et overordnet premiss *hensynet til barnets beste* og barnets rett til å bli hørt, jf. grunnloven § 104 og barnekonvensjonen art. 3 og 12.²⁵ Hva som for øvrig ligger i egne tiltak, beror på faglig og konkret skjønnsvurdering i den enkelte sak. Udir anbefaler utarbeidelse av en kombinasjon av kortsiktige tiltak og langsiktige tiltak, hvor tiltakene sett i sammenheng skal styrke hverandre og sørge for at eleven får det trygt og godt på skolen. Både lovforarbeider og rettspraksis viser

²¹ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* side 30

²² *Ibid* side 33

²³ Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

²⁴ NOU 2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». side 240-241

²⁵ Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

også til at skolen bør vurdere tiltak rettet mot dem som mobber og ikke kun den som blir mobbet.²⁶

Omfanget av opplysninger under hvert av punktene i § 9A-4 a-e må etter lovforarbeidene tilpasses den enkelte sak, da det ikke stilles formkrav til planen etter loven utover kravet til skriftlighet. Planen er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og er derfor ikke omfattet av lovens krav til prosess og innhold.²⁷

Skolene har i tillegg til aktivitetsplanen plikt til å dokumentere arbeidet de gjør for å sikre at kravene til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak er oppfylt, jf. oppl. § 9A-4 ledd 7. Herunder skal skolen dokumentere plikten til å følge med, ved eksempelvis aktiviteter som omfatter elever, grupper eller hele skolen. Dokumentasjonen skal i henhold til forarbeidene være forsvarlig og hensiktsmessig i forhold til skolens arbeid. Det pekes videre på at dokumentasjonskravet retter seg mot det arbeidet skolen *faktisk* gjør for å oppfylle aktivitetsplikten, og *ikke* rutiner eller planer for hvordan kravet skal oppfylles. Når det gjelder dokumentasjonskravet ift. plikten til å følge med, viser forarbeidene til eksempelvis observasjonslogger fra inspeksjon, trivselsundersøkelser, notater fra elevsamtaler og utviklingssamtaler, møtereferater, e-postkorrespondanse, loggbøker mv.²⁸

Etter opplæringslovens § 9A-5 foreligger det en skjerpet aktivitetsplikt dersom en ansatt på skolen krenker en elev. Dersom noen som arbeider på skolen får mistanke eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen, utsetter en elev for krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering, skal vedkommende straks varsle rektor. Rektor skal også varsle skoleeier, jf. § oppl. § 9A-5.

Oppsummert vil revisjonen ta utgangspunkt i følgende kriterier:

- Alle ansatte på skolen har en aktivitetsplikt for å sikre et trygt og godt skolemiljø; skolen skal følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak (5 delplikter)
- Skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Hva som er best for elevene, skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid
- Ved utarbeidelse av skriftlig aktivitetsplan skal det stå hva slags problem tiltaket skal løse, hva slags tiltak skolen har planlagt, når det skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltaket og når tiltaket skal evalueres
- Tiltakene som settes inn skal være egnede og tilstrekkelige til at situasjonen opphører
- Dokumentasjonsplikten innebærer både kravet ift. skriftlig aktivitetsplan samt generell dokumentasjon av de fem delpliktene

---

²⁶ NOU 2015:2 s. 240 og Rt. 2012 s. 146, gjengitt i Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

²⁷ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* s. 79

²⁸ *Ibid* side 33-34

4.2.2. FAKTA

Skolens aktivitetsplikt defineres tydelig i opplæringslovens bestemmelser, både knyttet til å følge med forebyggende og gripe inn, undersøkelse og varsle ved mistanke om brudd på en elevs trygge skolemiljø. Følgende kapittel vil redegjøre for rektorenes beskrivelse av praksis knyttet til aktivitetsplikten, sett opp mot foresattes opplevelse av skolen både sett hen til tillit og håndtering av enkeltsituasjoner. Det vil i tillegg presenteres revisjonens resultater av hvorvidt skolene har fulgt de formelle kravene i enkeltsaker (aktivitetsplaner).

Rektorenes håndtering av aktivitetsplikten

Forebyggende arbeid er en viktig del av aktivitetsplikten og en plikt etter opplæringsloven. Rektorene presenterer alle ulike tiltak, program, ordninger mv. overfor revisjonen, som skolene har iverksatt som en del av forebyggende arbeid for å sikre et trygt og godt skolemiljø. Flere av skolene viser blant annet til følgende arbeid/tiltak, enten direkte eller inspirert av:

- Trivselsledere
- Link til livet
- Elevundersøkelsen
- SAMM-prosjektet
- Klassetrivsel.no / ikke-anonym trivselsundersøkelse
- Trygge voksne
- Mitt Valg

Revisjonen har blitt forelagt ulik mengde dokumentasjon og beskrivelser fra den enkelte rektor knyttet til forebyggende arbeid for å sikre et trygt og godt skolemiljø. Av hensyn til omfang vil ikke ovennevnte punkter eller overlevert dokumentasjon bli nærmere gjengitt konkret i rapporten.

Når det gjelder mal for aktivitetsplan registrerer revisjonen at det er noe ulik praksis blant skolene i Birkenes. Det ble i 2017 utarbeidet en felles mal for de fire skolene. Det observeres likevel at kun to av rektorene anvender denne, mens de to andre har utarbeidet hver sin individuelle mal på aktivitetsplanene de mener er mer tilpasset bruken og formkravene.

➤ **Birkeland skole**

Innledningsvis beskriver rektor at Birkeland skole har en lav terskel for utarbeidelse av aktivitetsplaner, spredt forholdsvis jevnt på alle trinn. Av sakenes karakter, ser rektor noe mer tendenser til voldssaker (slag, spark mv.) på de minste trinnene, mens de eldre trinnene har mer saker knyttet til utestengelser, kommentarer mv. Det poengteres viktigheten av å ha en lav terskel, da det skal være elevens subjektive opplevelse som ligger til grunn.

Ved en undersøkelse og opprettelse av aktivitetsplan har skolen iht. rektor følgende rutiner:

- Foreldre blir som regel kontaktet over telefon av kontaktlærer, hvor de kan komme inn til et møte dersom det er ønskelig fra foresattes side
- Skolen igangsetter en undersøkelse slik at rektor får mer om bakgrunnen for saken
- Rektor setter inn egnede tiltak, som drøftes med kontaktlærer og evt. sosialrådgiver

- Aktivitetsplanen sendes hjem til foresatte. Foresatte får som hovedregel *ikke* anledning til å være med i prosessen rundt utforming av tiltak

Rektor forteller videre at det ikke blir gjennomført en systematisk samtale med eleven i forkant av utarbeidelse av aktivitetsplan. Samtidig viser rektor til at eleven ofte har hatt en samtale med foresatte eller kontaktlærer dersom det er de selv som melder fra til skolen. I saker hvor situasjonen er mer uklar, kan en samtale med eleven være mer aktuelt. Når en aktivitetsplan er utarbeidet blir alle ansatte på trinnet informert slik at de kan være med på å forebygge videre. Det er for øvrig ikke gitt noe oppfordring om at lærere skal føre observasjonslogg eller lignende på elever som har aktivitetsplan. Rektor mener likevel de har anledning til det dersom det er ønskelig.

Ved aktivitetsplanens evalueringstidspunkt kontakter rektor foresatte i utgangspunktet på telefon, hvor det evalueres hvordan situasjonen går og hvordan eleven har det. Rektor har videre dialog med kontaktlærer og sosialrådgiver for å oppsummere situasjonen i evalueringen. Begrunnelse for en evt. avslutning vil dermed gå frem av saken ifølge rektor. I de tilfeller hvor aktivitetsplanen forlenges, praktiserer Birkeland skole en del 2 av planen med tittel «forlengelse av aktivitetsplan». Birkeland skole anvender dermed ikke aktivitetsplanene som et levende dokument, men utarbeider en ny forlengelse av plan dersom tiltakene ikke har fungert etter sin hensikt ved evalueringstidspunkt. Birkeland skole anvender for øvrig sin egen mal for aktivitetsplan. Den felles utarbeidede malen mener rektor ikke inneholdt klart og tydelig verken lovtekst eller klagemulighet. Det uttrykkes likevel at det hadde vært positivt med en ny felles mal for alle skolene – bestående av alle elementer som en aktivitetsplan skal inneholde.

Revisjonen ønsket gjennom intervjuet å belyse hvordan elevenes skolemiljø ivaretas også på SFO. Aktivitetsplikten knyttet til SFO blir ifølge rektor ivaretatt gjennom informasjon til de ansatte dersom det er pågående saker. Det er stort sett få 9A-saker som utspiller seg på SFO ifølge rektor, men det forsøkes likevel å informere de ansatte om ansvaret etter opplæringsloven da aktivitetsplikten også gjelder på SFO.

På revisjonens forespørsel om hvordan skolen håndterer situasjoner som utspiller seg over internett og sosiale medier, forteller rektor at Birkeland skole har hatt enkelte saker som har omhandlet nettmobbing. Skolen arbeider samtidig forebyggende gjennom flere plattformer som omhandler nettvett, både rettet mot elever og informasjon til foresatte. Hvert trinn har ifølge sosialrådgiver et årshjul ifm. faglige kompetansemål hvor det blant annet er fokus på nettvett som lærerne har implementert i undervisningen. Birkeland skole anvender i tillegg «Bruk hue» fra Røde Kors for 4. – 7. trinn, både forebyggende og i tilfeller hvor det har vært utfordringer på enkeltrinnet. Sosialrådgiver er videre med i SLT sitt koordineringsmøte hvor politikontakten også sitter. Her ønsket politikontakten at skolen skulle begynne med «Delbart» på mellomtrinnet, noe 7. trinn begynte med denne våren. Et slikt fokus på nettvett har vært ønskelig fra foreldre om å kunne starte med veldig tidlig. Gjennom delbart får foreldrene et informasjonsskriv, samtidig som det vil gjennomføres samlinger med foreldre i tillegg til elever.

➤ Valstrand skole

På Valstrand skole jobbes det etter en visjon om hvordan man skal ha det bra på skolen og hvordan man skal oppdage dersom noen ikke har det bra. Rektor viser til at skolen har en veldig lav terskel for å snakke med både ansatte og elever sett i lys av visjonen, samtidig som det vises til lærere som er veldig observante på hvordan elevene har det, der de er raske til å ta opp problemstillinger.

Rektor trekker frem viktigheten av å ha det store oversiktsbilde, hvor det vises til både elevundersøkelsen og klassetrivselsundersøkelsen. Skolen følger tett opp resultatene fra undersøkelsene, både i etterkant av undersøkelsen og i elevsamtaler. Revisjonen blir forelagt eksempel på oppfølgingsskjema skolen anvender i etterkant av trivselsundersøkelsen, med hvordan kontaktlærer systematisk jobber med resultatet til enkeltelever gjennom samtale, vurdering, evt. tiltak mv.

Valstrand skole scorer generelt godt på trivsel, noe rektor mener gjenspeiler seg i omfang aktivitetsplaner. Terskelen for utarbeidelse av en aktivitetsplan beskrives som lav, hvor mange av planene er initiert fra skolen selv. Lærerne beskrives samtidig å være positive til bruken av aktivitetsplaner som verktøy, både som et godt redskap til dokumentasjonsplikten samtidig som man forsikrer seg at eleven blir hørt og foreldrene informert i den enkelte sak. Ved Valstrand skole er det utarbeidet egne rutiner for hva skolen skal gjøre ved en aktivitetsplan samt fremdrift for oppfølging av aktivitetsplaner:

- Kontaktlærer fyller ut aktivitetsplanen, evt. sammen med rektor / ass. rektor
- Kontaktlærer gjennomfører samtaler med eleven og kontakter foretatte og tiltak utarbeides
- Kontaktlærer og rektor signerer aktivitetsplanen, og kontaktlærer informerer foresatte og noterer tidspunkt for dette i planen
- Den som er ansvarlig for tiltaket skal også evaluere tiltaket ved evalueringstidspunkt
- Foresatte og eleven gir tilbakemelding til skolen om de opplever at problemet er løst

Før skolen utarbeider en aktivitetsplan trekker rektor frem viktigheten av at saken undersøkes gjennom blant annet samtale med eleven og eventuelt andre involverte elever i saken. Hvem som utarbeider planen og hvor involvert rektor / ass. rektor er, avhenger av sakens karakter og alvorlighetsgrad. I mange tilfeller utarbeides aktivitetsplan av kontaktlærer, mens rektor leser gjennom når planen er utarbeidet. Dette begrunnes i at det ofte er en tettere relasjon mellom kontaktlærer og elev, noe som kan oppleves som tryggere enn at eleven skal sitte i samtale med rektor / ass. rektor. I mer alvorlige situasjoner kan likevel rektor være med i selve utarbeidelse av planen.

Revisjonen blir forelagt flere rutiner for å dokumentere skolens ulike prosesser i en enkeltsak, hvor rektor eksempelvis legger frem skjemaet «melding til rektor» som fylles ut ved en henvendelse fra f. eks foresatte, både i tilknytning til skolemiljø eller andre henvendelser. Slik dokumentasjon legges alltid i elevmappen. Tilsvarende arkiveres notater og annen relevant informasjon fra kontaktlærer mv., inn i elevmappen når det er behov.

På spørsmål om møter og kontakt med foresatte, beskriver rektor at fysiske møter i hovedsak skjer unntaksvis. Det er likevel en dialog på telefon, gjerne mellom hjemmet og kontaktlærer. I dialogen underveis, blir foresatte gjerne spurt av kontaktlærer om de opplever at situasjonen er bedret seg. Ved avslutning av aktivitetsplan, forteller rektor at de har to utgaver; både et eget dokument som heter «evaluering av aktivitetsplan» samtidig som det i selve aktivitetsplanen er et eget punkt for evaluering. Her beskriver ass. rektor at noen nok kun anvender evalueringrubrikken i aktivitetsplanen, mens andre fyller ut et eget evaluering-dokument i tillegg. De to omhandler likevel samme tematikk.

Som ungdomsskole belyste revisjonen i intervjuet mulige utfordringer knyttet til nettmobbing og skolens fokus på nettvett. Valstrand skole gjennomfører årlig politiets «Delbart», noe assisterende rektor beskriver som veldig bra. Dette gjennomføres for 8. trinn hvert år. Skolen har etterspurt om politiet kan gjennomføre dette årlig for alle klassetrinn, men har med hensyn til ressurser ikke hatt anledning til dette. Nettvett er samtidig en tematikk som kontaktlærere har fokus på i klasserommene. Nettmobbing er noe Valstrand ifølge rektor ikke har hatt mange tilfeller av, noe som blant annet rektor ser i sammenheng med at de er en mobilfri skole. Skolen har for øvrig hatt to alvorlige saker de siste 4 årene som har utspilt seg på nett gjennom bildedeling, som rektor/ass. rektor beskriver som utfordrende saker. I de to tilfellene har skolen lagt ned mye arbeid for å poengtere alvorret blant elevene, hvor rektor blant annet hadde en alvorspreget runde i klasserommene i etterkant av hendelsene.

➤ Engesland skole

Som en få-trinnskole mener rektor at klassestørrelse påvirker skolemiljøet ved noen tilfeller. Klassegruppene endres årlig noe som vil kunne ha en innvirkning, samtidig er det på en så liten skole tett relasjon mellom lærere og elever slik at det er lettere å observere eventuelle situasjoner i friminutt mv. Terskelen for å utarbeide aktivitetsplan på Engesland skole omtaler rektor som veldig lav, og de fungerer som et godt verktøy for å bedre situasjonen til enkeltelever om et trygt og godt skolemiljø.

Tilsvarende de andre skolene, anvender også Engesland skole klassetrivsel-undersøkelse, hvor skolen jobber aktivt og målrettet med resultatene i etterkant. Skolen anvender også et elevsamtale-skjema som blir brukt dersom det kommer frem noe i trivselsundersøkelsen som bør følges opp. Dette skjema er tilpasset de minste, mellomste og største elevene.

Når det gjelder aktivitetsplaner er det rektor som skriver alle planene på Engesland skole, med innspill fra foreldre, kontaktlærer, sosiallærer mv. Ansvaret med å kontakte hjemmet etter hendelser varierer likevel noe mellom kontaktlærer, sosiallærer og rektor. Gangen i en sak fra undersøkelse til tiltak beskriver rektor som følger:

- Dialog mellom rektor, kontaktlærer og evt. foreldre
- Ved enighet om å opprette aktivitetsplan begynner skolen å undersøke saken, hvem som er involvert og hva situasjonen handler om
- Forslag til tiltak gis av både foreldre, eleven selv, lærere, teamet mv.

- Jevn dialog med foresatte, men det gjennomføres ikke alltid fysisk møte
- Ved evalueringstidspunkt er det en felles evaluering mellom skolen, foreldre og eleven om hvorvidt tiltakene har fungert og problemet er løst.
- I tilfeller hvor situasjonen ikke er bedret, blir tiltakene enten videreført eller det blir besluttet å utarbeide nye tiltak med ny aktivitetsplan.

Dokumentasjonsplikten ivaretas gjennom elevmappene, hvor blant annet observasjoner, notater, samtalereferat mv. blir lagt inn. Det er kun rektor som har skrivertilgang i elevmappene, noe som gjør det mer utfordrende for lærere å legge inn dokumentasjon. Rektor peker på dagens system gjennom Websak som noe tungvint, spesielt med hensyn til at lærerne må gå gjennom administrasjonen for å dokumentere direkte inn i elevmappene.

Oppfølging av aktivitetsplikten på SFO, er ifølge rektor til stede mht. at Engesland har samme ansatte på SFO og skolen, noe som gjør at fagarbeiderne er kjent med situasjonene som beveger seg på skolen. Det har for øvrig ikke vært tilfeller hvor skolen har satt inn tiltak som også gjelder for SFO.

Når det gjelder nettmobbing og situasjoner som skjer på sosiale medier, forteller rektor at 5. trinn hvert år har et nettvettkurs både med elever og foreldre. Skolen har samtidig «delbart» med politiet på ungdomstrinnet, hvor de årlig har informasjon til elevene på dagen og foreldrene på kvelden. Samtidig bruker skolen nettressurser som «Trygg på nett», samtidig som det er et naturlig fokus i klasserommene. Nettvett er også et tema på foreldremøter, spesielt knyttet til felles enighet mellom foreldre om grenser for når barn får mobiltelefon mv.

➤ **Herefoss skole**

På Herefoss skole arbeider de gjennom flere ulike arenaer for et trygt og godt skolemiljø. Over flere år har skolen blant annet hatt et «skala-system», hvor alle elever to ganger om dagen blir spurt om «hvordan opplever du at du har det på skolen i dag på en skala fra 1-10». Scorene blir jevnlig fulgt med på av den enkelte lærer, slik at det er en kontinuerlig oppfølging over tid av alle elever. Dette lagres i papirarkiv frem til eleven går ut av 7. klasse. Rektor omtaler systemet om et lokalt og lite ressurskrevende tiltak tilpasset Herefoss skole, som gir en tett oppfølging av den enkelte elevs psykososiale skolemiljø.

Rektor trekker videre frem «rektors kvarter» som et forebyggende tiltak, hvor han gjennomfører samtale med alle elever der de får mulighet til å fortelle om hvordan de har det på skolen. Her kartlegges blant annet hvordan de har det med andre elever, hva de opplever som bra / dårlig på skolen, hvor mange gode venner de har på skole og på fritiden, uvenner mv.

Aktivitetsplikten blir av rektor beskrevet som et omfattende verktøy med tanke på hvilke situasjoner det skal utarbeides en plan etter lovverket og ikke. I situasjoner som oppstår lager skolen alltid en form for intern plan som følges opp i undersøkelsesfasen, hvor det i noen tilfeller omgjøres til å bli en aktivitetsplan. Rektor beskriver at det mest vesentlige er at skolen viser handling og gjør noe, og mindre vesentlig hva man kaller planen. Det kan derfor være

utfordrende å vite hva som defineres som en «9A-sak» med aktivitetsplan, dersom skolen ved undersøkelse av saken ser at den tenkte 9A-saken ikke var tilfelle likevel. Rektor mener derfor det kun er de sakene hvor en gjennom undersøkelse finner et definert brudd på opplæringsloven, at en aktivitetsplan med tiltak utarbeides iht. lovkravet.

Herefoss skoles fremgangsmåte i en «9A-sak» beskrives som følger av rektor:

- Etter mottatt melding fra oftest lærer eller foresatte, igangsetter skolen en undersøkelse hvor det undersøkes konkret de forhold som fremgår av meldingen
- I noen tilfeller, ut fra sakens karakter, kalles det inn til møte med de saken dreier seg om, både én og én samt med foresatte
- Ved behov for en aktivitetsplan, utarbeider rektor en plan med forslag til tiltak og evalueringstidspunkt som sendes til foresatte som får anledning til å foreslå tiltak sammen med eleven
- Skolen og rektor tar som siste ledd en profesjonell vurdering på hvilke tiltak som er til beste for barnet, og aktivitetsplan iverksettes

Dokumentasjonsplikten blir på Herefoss skole ivaretatt gjennom elevmappene, hvor alle aktivitetsplaner legges inn i elevmappen i Websak med hvert sitt saksnummer.

Dokumentasjon i form av referat fra samtaler, notater underveis mv. legges ifølge rektor også i elevmappen underveis. Herefoss skole anvender også et observasjonsskjema som brukes både i friminutt og i timene. På skjemaet blir det dokumentert hva som er gjort eller observert, før det arkiveres i elevmappen. Når det gjelder mal for aktivitetsplan har rektor ved Herefoss utarbeidet sin egen mal. Rektor viser til at malen inneholder alle formkrav iht. opplæringsloven, men at det var ønskelig med en mer lokalt tilpasset versjon enn fellesmalen fra 2017.

Aktivitetsplikten på SFO blir ifølge rektor ivaretatt ved at den ansatte på SFO er i daglig kontakt med rektor og blir orientert dersom det skulle være noe. Skolen har på en annen side ikke til å sett det aktuelt å sette inn egne tiltak som gjelder SFO. Det blir likevel fulgt tett opp av skolen dersom det er situasjoner som utspiller seg på SFO.

På spørsmål om håndtering av situasjoner som utspiller seg over internett og sosiale medier beskriver rektor at nettmobbing har vært ikke-eksisterende på Herefoss. Skolen har for øvrig gjennomført et kurs for foreldre og elever, hvor en ansatt i barneverntjenesten har vært og fortalt om internett, mobbing og nettvett. Tilsvarende kurs er også gjennomført på de andre skolene i Birkenes. Rektor trekker også frem fokuset på nettvett gjennom blant annet plakater for nettmobbing som henger synlig for elevene på skolen.

Samarbeid med skoleeier

Revisjonen ønsket gjennom intervjuene å kartlegge hvordan rektorene opplever samarbeidet både mellom seg og med skoleeier, både i styrings- og læringsperspektiv. Samarbeidet mellom rektorene blir av alle beskrevet som veldig godt, hvor det er lav terskel for å kontakte hverandre. Det blir samtidig trukket frem at det ikke er noe særskilt samarbeid knyttet til psykososialt skolemiljø, men at det er jevn dialog på generell basis hvor det også er anledning til å ta opp en slik tematikk om ønskelig. En av skolene uttrykker samtidig at samarbeidet i

form av felles løsninger kan bli bedre og videreutvikles, spesielt med tanke på at Birkenes er en liten kommune med få skoler. Det beskrives en opplevelse av at skolene i stor grad jobber veldig selvstendig på hver sine måter, men at terskelen for å søke råd hos andre rektorer ved behov er til stede.

Det blir videre pekt på potensiale for bedring av samarbeidet mellom rektorene og kommuneadministrasjonen som skoleeier. Det vises til at det er få felles rutiner utarbeidet av kommunen som skoleeier, som er gjeldende for alle skolene – noe som til fordel kunne utbedres i større grad enn i dag. Det er systemer på den enkelte skole, men det å kunne ha utarbeidet mer felles rutiner og maler blant alle skolene blir uttrykt som noe som kunne bidratt til mer effektivisering og det ville blitt en likere praksis uavhengig av skole. For øvrig beskriver alle rektorene et godt samarbeid med kommunen som skoleeier, hvor kommunalsjef både gjennom ulike møter, flytskjema 9A og jevn dialog blir orientert om skolens arbeid med skolemiljø. Dersom den enkelte skole har pågående utfordrende saker, blir også kommunalsjef tidlig orientert om situasjonen.

Gjennomgang av aktivitetsplaner

Ved revisjonens gjennomgang av enkeltsaker ved de fire skolene i Birkenes kommune, ble det gjennomgått hvorvidt aktivitetsplaner var utarbeidet i henhold til kravene i opplæringsloven § 9A-4 ledd 6. Det ble foretatt en vurdering om det av aktivtitsplanen *klart og tydelig* fremkom:

- a) Hvilket *problem* tiltakene skal løse
- b) Hvilke *tiltak* skolen har planlagt
- c) *Når* tiltakene skal gjennomføres
- d) *Hvem* som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene
- e) Når tiltakene skal *evalueres*

Det er i tillegg vurdert hvorvidt alle involverte parter er blitt hørt og om barnets synspunkt fremgår av aktivitetsplanen, jf. § 9A-4 ledd 5. Revisjonen har ved gjennomgangen hatt en forventning om at tiltakene skal fremstå så klare og tydelige at en utenforstående vil få en god forståelse av hva planen inneholder. Revisjonen har derfor subjektivt foretatt en vurdering på planens beskrivelse av situasjon og tiltak, men ikke på effekten/kvaliteten på innholdet i det enkelte tiltaket. Av hensyn til taushetsplikt og personvern, vil det ikke presenteres noen form for detaljert informasjon eller egenskaper rundt sakene revisjonen har sett på.

Revisjonen har gjennomgått både avsluttede og pågående saker, i tidsperioden august 2017 – mars 2021. Tidsperiode for utplukket har variert noe på den enkelte skole, med hensyn til omfanget av utarbeidede planer. Det er totalt gjennomgått 56 aktivitetsplaner:

	Birkeland skole	Valstrand skole	Engesland skole	Herefoss skole
Tidsperiode	Jan. 20 – mars 21	Aug. 17 – mars 21	Aug. 18 – mars 21	Aug. 18 – mars 21
Saker totalt	25	14	12	5

Revisjonen har nedenfor valgt å utarbeide et skjema som viser hvorvidt vi mener kravene i loven (venstre marg) totalt sett fremkommer klart og tydelig i de aktivitetsplaner og saker som er gjennomgått. Der det i tabellen er markert gult, betyr dette at et fåtall av de gjennomgåtte planene har mangler som fører til at kravet etter loven ikke er tilstrekkelig ivaretatt. Grønn markering av rubrikk betyr at alle sakene revisjonen gjennomgikk oppfylte kravene i opplæringsloven på en tydelig og klar måte. Rød markering innebærer at flertallet av enkeltsakene revisjonen har gjennomgått, ikke tilfredsstillende kravene klart og tydelig.

	Birkeland	Valstrand	Engesland	Herefoss
Hvilket problem tiltakene skal løse (§ 9a-4 (6a))				
Hvilke tiltak skolen har planlagt (§ 9a-4 (6b))				
Når tiltakene skal gjennomføres (§ 9a-4 (6c))				
Hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene (§ 9a-4 (6d))				
Når tiltakene skal evalueres (§ 9a-4 (6e))				
Er alle involverte parter i saken hørt/pratet med? (§ 9a-4 (5))				
Kommer det frem barnets synspunkt i saken? (§ 9a-4 (4))				
Fremgår det informasjon om klageadgang? (§ 9a-9 (1))				

I revisjonens gjennomgang av de 56 aktivitetsplanene, observeres det totalt sett detaljerte planer i henhold til kravene i opplæringsloven. Det er likevel enkelte lovkrav revisjonen ikke kan se er til stede eller som ikke fremgår tydelig nok av enkelte aktivitetsplaner. Av de røde markeringene, kan ikke revisjonen se at lovkravet fremgår tydelig av aktivitetsplanen i mer enn halvparten av de gjennomgåtte planene.

På Birkeland skole kan ikke revisjonen se at det i 20 av de 25 aktivitetsplanene fremgår klart og tydelig *når* tiltakene skal gjennomføres. Alle planene inneholder tydelig dato for evaluering av tiltakene, og en kan forutsette at de listede tiltakene skal skje innenfor gitte tidsrom (fra etablering av plan og frem til evaluering). I henhold til opplæringsloven er det likevel et krav om at det skal fremgå av den skriftlige planen når det enkelte tiltaket skal gjennomføres. Tilsvarende fremsto det som uklart i 14 av 25 saker hvorvidt alle involverte parter i saken er blitt hørt. Dette da Birkeland skole praktiserer en setning i alle sine aktivitetsplaner om at «eventuelle tiltak overfor andre elever ikke vil fremgå av planen av hensyn til taushetsplikt». Denne begrensningen av informasjon er kun praksis på Birkeland skole.

Revisjonen kan i tilnærmet *ingen* saker ved verken Valstrand, Engesland eller Herefoss skole se at det fremgår informasjon om klageadgang i aktivitetsplanene. Det er ikke et krav etter opplæringsloven at slik informasjon skal fremgå av selve planen, men krav til at skolen skal informere tydelig om denne retten. Valstrand skole har som nevnt i problemstilling 1 omtalt dette i sin «Plan for et trygt og godt skolemiljø». Revisjonen har derimot ikke funnet noe

informasjon om dette på verken Engesland eller Herefoss skole. Birkeland skole har i sin egen lokale mal lagt inn informasjon om klageadgang i alle aktivitetsplaner.

I revisjonens gjennomgang av de 56 sakene, registreres blant annet følgende mangler ved aktivitetsplanene iht. § 9A-4 blant flere av skolene i tillegg til de ovennevnte mangler:

- Flere aktivitetsplaner beskriver vage eller lite konkrete tiltak. Av dette menes at tiltakene som er utarbeidet inneholder lite konkrete handlinger. Samtidig ser en at det i ulike aktivitetsplaner til elever anvendes samme generelle tiltak, hvor teksten er helt tilsvarende andre elevers aktivitetsplaner. Eksempel på slike tiltak er: «Fokus fra de voksne», «Prate jevnlig med kontaktlærer» mv. Samtidig har flere av skolene utarbeidet aktivitetsplaner hvor det under tiltak er mer en uformell beskrivelse av situasjonen enn konkrete tiltak for å forsøke å bedre situasjonen.
- Hvem som er ansvarlig for oppfølging av tiltakene fremstår som uklart ved flere av aktivitetsplanene. Revisjonen observerer flere tilfeller hvor det f. eks står at «skolen» er ansvarlig for å følge med, eller hvor det er listet opp mange ansvarlige for oppfølging av alle tiltakene (eksempelvis både rektor, kontaktlærer, sosiallærer, helsesykepleier, alle ansatte på trinnet), slik at det fremstår som uklart hvem som faktisk skal påse at tiltakene gjennomføres.
- Barnets synspunkt fremgikk ikke klart og tydelig i enkelte av aktivitetsplanene som ble gjennomgått. Revisjonen vil her presisere at det ikke er et krav i loven om at dette skal fremgå av selve aktivitetsplanen. Skolen har likevel en dokumentasjonsplikt for å sørge for at det skriftlig er dokumentert at eleven er hørt og at dens subjektive opplevelse ligger til grunn. Dette fremgikk ikke ved enkelte av aktivitetsplanene.

Revisjonen observerer for øvrig gode og innholdsrike beskrivelser av situasjonen i de fleste av de gjennomgåtte aktivitetsplanene. Samtidig har skolenes bruk av ulike maler for aktivitetsplan gjort gjennomgangen noe vanskeligere å sammenligne innholdet på tvers. Ved Valstrand og Birkeland skole anvendes egne skjemaer for evaluering av tiltak / avslutningsdokument som et vedlegg til aktivitetsplanen, slik at det fremgår tydelig de vurderinger som er gjort ved avslutning av saken. Dette ivaretas kun i noen grad ved Engesland skole, da de i sin mal har et punkt «syns foresatte og eleven problemet er løst». Revisjonen registrerer likevel at disse rubrikkene kun anvendes i enkel utforming gjennom «ja/nei», hvor det av flere planer heller ikke fremgår om foresatte er informert om evaluering/avslutning. På Herefoss skole er det ved enkelte planer utfordrende for revisjonen å forstå hvorvidt sakene er avsluttet eller ikke, da det ikke fremgår noe informasjon om dette.

Ved Herefoss skole anvendes en egen mal/form på aktivitetsplan, hvor formkravene er flettet inn i et beskrivende tekstformat, mer enn punkter som anvendes på de tre øvrige skolene. Skolen anvender samtidig «foreløpig aktivitetsplan» i undersøkelsesfasen, hvor enkelte av sakene glir over til en deskriptiv fremstilling som tolkes som en aktivitetsplan. En slik fremstilling ble i gjennomgangen noe uoversiktlig for revisjonen, da det ikke fremgikk tydelig hva som var en aktivitetsplan eller ikke. Samtidig ble det med et slikt oppsett noe utfordrende å kvalitetssikre at formkravene klart og tydelig forelå. På Valstrand skole fant revisjonen at

skolen ved utgangen av 2019 hadde utformet to enkeltvedtak etter gammel/utgått lovtekst i stedet for aktivitetsplaner. Skolen henviste i enkeltvedtakene til utgåtte bestemmelser i opplæringsloven, og det fremgikk etter dialog med rektor at skolen i enkelte saker har anvendt feil lovgrunnlag og ikke forstått at tidligere lovverk inkl. enkeltvedtak ble erstattet med aktivitetsplan fra 01.08.2017. Revisjonen vil for øvrig poengtere at misforståelsen fra skolens side kun var praktisert gjennom to saker. Både disse samt øvrige gjennomgåtte saker inneholdt likevel formkravene iht. gjeldende opplæringslov.

I tillegg til en noe ulik utforming av aktivitetsplaner ved skolene, registrerer revisjonen også en ulik praksis blant de fire skolene ift. å utarbeide ny aktivitetsplan eller der tiltak ikke er forlenget etter evaluering. Flere av skolene praktiserer det slik at de utformer ny aktivitetsplan ved evalueringstidspunkt dersom situasjonen ikke er bedret. I enkelte tilfeller betyr dette at det er utarbeidet 8 aktivitetsplaner på én elev i en sammenhengende tidsperiode. Revisjonen har i slike saker vurdert alle planene under en og samme sak, slik at omfanget av planer er nyansert. Det registreres videre en variasjon blant skolene på bl.a. varigheten på tiltak frem til evaluering, da enkelte av skolene praktiserer veldig korte intensive perioder frem til evaluering – eksempelvis kun 2 uker.

I gjennomgangen av sakene fremgår det at innhold, alvorlighetsgrad og varighet på aktivitetsplanene varierer ut ifra planenes individuelle karakter. Revisjonen finner for øvrig få saker som er av veldig alvorlig karakter blant de 56 sakene som er gjennomgått, samtidig er det få saker i Birkenes kommune hvor Statsforvalter (tidl. fylkesmannen) har vært involvert.

Foresattes opplevelse av skolens aktivitetsplikt

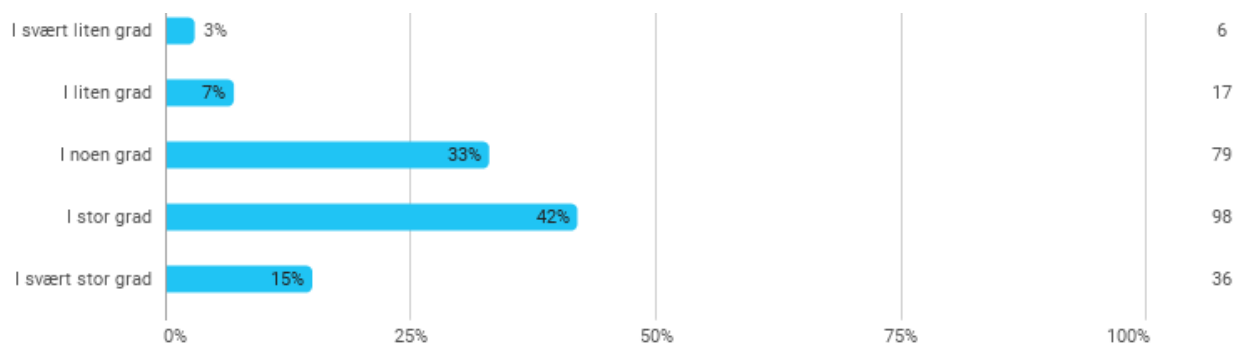
For å få et balansert bilde av skolenes arbeid med aktivitetsplikten og elevenes psykososiale skolemiljø, anså revisjonen det som avgjørende at også foreldrenes synspunkter måtte fremkomme. Ovenfor er rektorenes egne beskrivelser og rutiner knyttet til skolemiljøet presentert, sett opp mot revisjonens observasjoner ved gjennomgang av enkeltsaker. For å forsøke å presentere et så balansert og nyansert bilde som mulig, mente revisjonen det var nødvendig å belyse hvorvidt foreldrene har tillit til å si ifra til skolen, og hvordan de har opplevd situasjoner der deres barn selv har blitt mobbet eller opplevd å ikke ha et trygt og godt skolemiljø, samt der det har vært behov for samarbeid med skolen.

Intensjonen med undersøkelsen har *ikke* vært å danne et direkte overførbart resultat av antall mobbesaker på skolene i Birkenes, men for å skape en arena for foreldres opplevelse. Metodiske svakheter ved et slikt datasett er at det ofte kan være de foreldre med mest negative erfaringer som har et større engasjement for å svare på undersøkelsen. Bryter man derimot opp undersøkelsen i enheter, får en likevel frem synspunkter og opplevelser til 232 foresatte som alle deler sin erfaring med de tre skolene. Det har videre gitt revisjonen en anledning til å se tendenser mellom variabler. Omtrent halvparten av alle foresatte ved hver enkelt skole besvarte undersøkelsen, med en oppslutning på 41 % på Birkeland skole, 38 % ved Valstrand skole, 65 % ved Engesland skole og 75 % ved Herefoss skole.

Som et innledende spørsmål til foreldrenes tillitt til skolen, ble det spurt om hvorvidt foreldrene har inntrykk av at skolen har fokus på psykososialt skolemiljø og om de opplever at skolen tar elevenes trivsel på alvor.

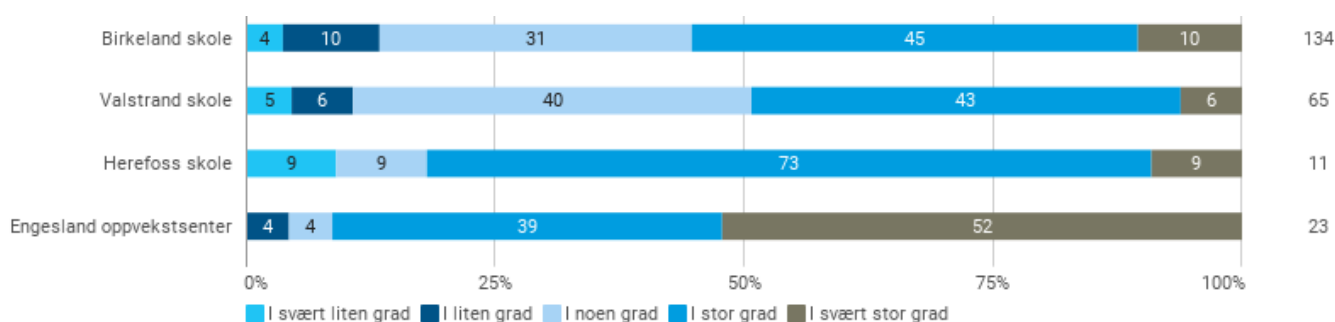
«Opplever du at skolen har fokus på å skape et godt psykososialt skolemiljø, og at elevenes trivsel tas på alvor?»

Slik en ser av fremstillingen ovenfor, har de fleste av foreldrene i stor grad inntrykk av at skolen har fokus på skolemiljø. Det er likevel 33 prosent som kun i noen grad opplever at skolen har skolemiljø og trivsel i fokus²⁹. Av de over 100 respondentene som svarer at de kun i noen grad, liten grad eller svært liten grad mener skolen tar skolemiljø og elevenes trivsel på alvor, forteller dette at det er mange foreldre som ikke har tillit til at skolen fokuserer *nok* på tematikken.

For at elevene skal ha et best mulig skolemiljø, er dette avhengig av at det foreligger en tillit til skolen fra både elevene og foresatte. En mulig mistillit kan også være indikasjoner på at skolens systemer og rutiner ikke fungerer optimalt, eller at skolen ikke fanger opp det de skal. Revisjonen stilte spørsmål om hvorvidt foreldrene har tillit til at skolen vil løse en mulig mobbesituasjon på en profesjonell måte. Besvarelsene fordelte seg følgende blant de ulike skolene:

«Hvis du skulle si ifra om at ditt barn opplever mobbing eller krenkelser på skolen, har du/dere tillit til at skolen vil håndtere og løse problemet på en god og profesjonell måte?»

Av tabellen fremkommer det at det totalt er 12 prosent av respondentene som i liten eller svært liten grad har tillit til skolen, mens 30 prosent svarer de i noen grad har tillit.

²⁹ Tilsvarende variabler i undersøkelse gjennomført i Lillesand (2020) og Grimstad kommune (2019) viser at hhv. 37 % og 36 % svarte i noen-, liten eller svært liten grad – mot 43 % i Birkenes kommune slik tabellen viser

Respondentene fordeler seg likevel relativt høyt på tillitsskalaen, da totalt 58 prosent i stor grad eller veldig stor grad har tillit til at skolen vil håndtere mobbesaker på en god og profesjonell måte. Dette er ganske likt tillitsnivå som de resultater som fremkom av tilsvarende undersøkelse blant foresatte i både Lillesand, Grimstad og Arendal i gjennomført forvaltningsrevisjon fra hhv. 2020, 2019 og 2018.

De foreldrene som svarte at de i liten eller svært liten grad har tillit til skolen, ble ført videre til en egen fritekst hvor de måtte utdype årsaken til at de ikke har tillit (N=28). Av tilbakemeldingene fra foreldrene, registrerer revisjonen spesielt to tendenser: det gis for lite informasjon og foreldrene opplever at situasjonen ikke blir tatt på alvor / bagatellisering av problemet. Nedenfor er det samlet noen utplukkede sitater fra foreldre ved skolene:

«Har opplevd ved flere anledninger at det ikke er blitt gjort noe, samt at hjemmet ikke blir informert. Har også opplevd at oppfølging av 9A-sak ikke er oppfulgt.»

«Mitt barn ble mobbet, men når det er tatt opp med skolen blir det bare bagatellisert til at det er slik ungdommene er. Vi måtte selv ordne opp med barn og foresatte utenom skolen.»

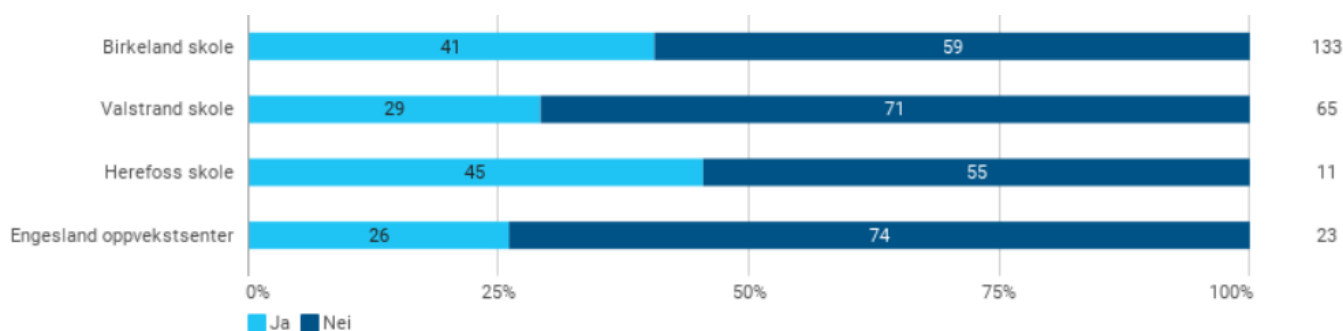
«Har erfaring med manglende forståelse og respekt i møte med skolens ledelse knyttet til elevens psykososiale miljø i klassen.»

«Etter å ha opplevd vold av en annen elev ble det 9a-sak, men vi følte skolen misforstod hele situasjonen. Saken ble henlagt, men mobbingen fortsatte. Etter å selv ha vært i kontakt med motpartens foreldre oppdaget vi at de aldri fikk beskjed om situasjonen av skolen.»

For å kunne komme dypere inn i foreldrenes opplevelse og erfaringer med skolesystemet, ble det stilt spørsmålet om hvor mange av respondentene som har opplevd at deres barn har blitt mobbet eller ikke har hatt et trygt og godt skolemiljø de siste fem årene. I denne sammenheng er det viktig å understreke at det er respondentene sin vurdering av begrepene «mobbing og trygt og godt skolemiljø» som ligger til grunn, og ikke en faglig definisjon av begrepene. Svarene kan derfor *ikke* brukes til å definere et omfang på mobbing ut fra et faglig perspektiv, men brukes til å fremstille foresattes opplevelser. I spørreundersøkelsen ble det også understreket at svarene skulle basere seg på den skolen barnet går på i dag.

Av de totalt 232 respondentene, svarte 36 prosent (N=84) at de har opplevd mobbing eller et utrygt skolemiljø med deres barn på skolen de siste fem årene. Slik som beskrevet tidligere, er ikke resultatene overførbare til å kunne si at 36 prosent av alle barn i Birkenes kommune mobbes. Tallene forteller likevel at 84 foreldre har opplevd at deres barn har blitt mobbet. Respondentene fordeler seg følgende blant de ulike skolene (tall i prosent):

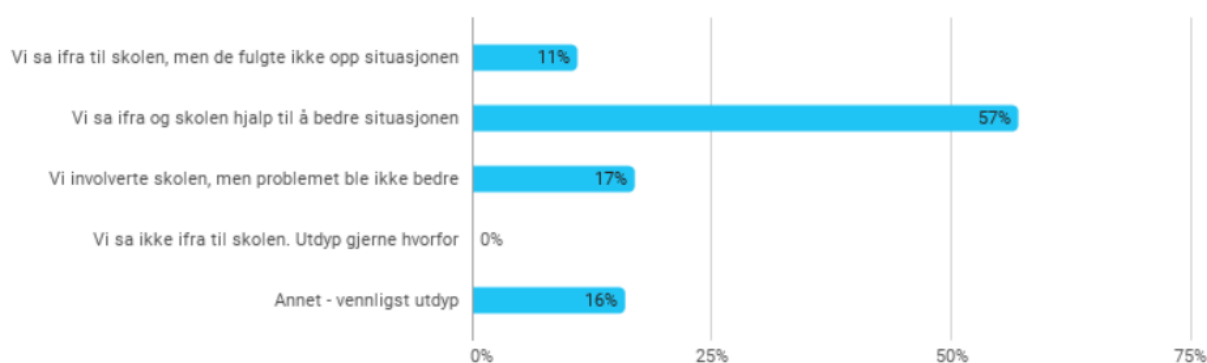
«Har ditt barn opplevd å bli mobbet eller ikke ha et trygt og godt skolemiljø de siste 5 årene?»

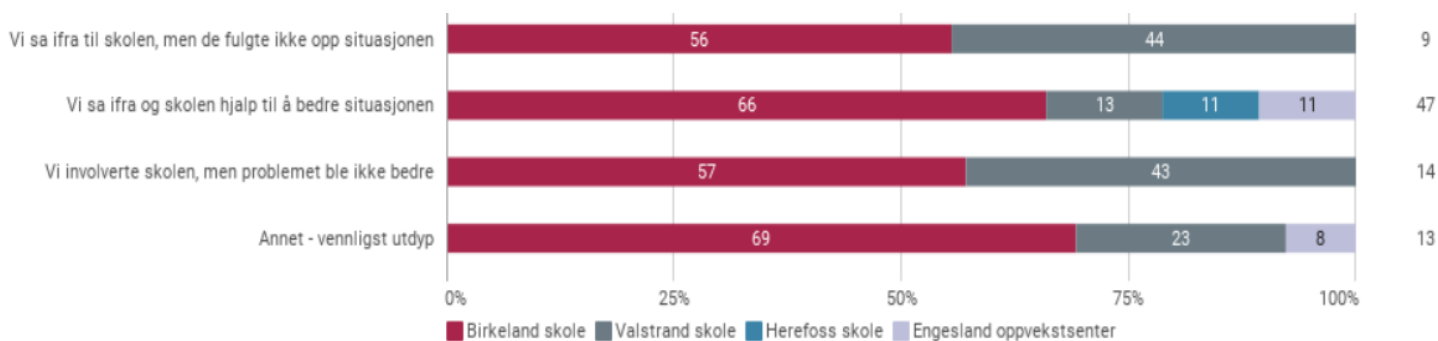
Fordelt på den enkelte skole kan en se at andelen foresatte som svarer de har opplevd mobbing eller et utrygt skolemiljø med deres barn på skolen de siste fem årene, er nokså samsvarende med omfanget av aktivitetsplaner som er presentert. Ser en på eksempelvis Birkeland skole oppgir 41 % (N=55) av de som svarte på spørreundersøkelsen at de har opplevd et utrygt skolemiljø. Dette er noe lavere enn omfanget aktivitetsplaner, men må samtidig ses i sammenheng med at en del foreldre ved skolen ikke har svart på spørreundersøkelsen. Valstrand skole har på sin side 29 % (N=19) som svarer at de har opplevd mobbing eller et utrygt skolemiljø med deres barn på skolen de siste fem årene, som tilsier en noe høyere andel sett i sammenheng med antall aktivitetsplaner. På Herefoss skole er derimot andelen høy i prosent, men deler man det opp i respondenter er det fem foresatte som svarer ja på spørsmålet – relativt samsvarende med omfang aktivitetsplaner. Sammenlignet med tilsvarende spørreundersøkelse blant foresatte gjennomført i Lillesand, Grimstad og Arendal i hhv. 2020, 2019 og 2018, svarte 39 % (N=229) ja i Lillesand, 26 % (N=320) ja i Grimstad og 40 % (N=217) ja i Arendal.

Hensikten med å kartlegge foresattes opplevelse av om deres barn har opplevd mobbing / utrygt skolemiljø på skolen, er å kunne dra nytte og lærdom av erfaringen ved hvordan de valgte å håndtere situasjonen. For å få løftet frem erfaringene til de 36 % av foreldrene som har opplevd at deres barn har blitt mobbet, har revisjonen søkt svar på hvordan de gikk frem i den aktuelle situasjonen. Foreldre som svarte *ja* på forrige spørsmål, ble dermed ført videre til følgende:

«Dersom dere har opplevd mobbing eller mistriivsel på skolen, hvordan gikk dere frem?»

Slik det fremgår av tabellen ovenfor, ser vi at mange foreldre har sagt ifra og hvor skolen hjalp til å bedre situasjonen (57 %). Flere foreldre har på den andre siden involvert skolen i situasjonen, men uten at det hjalp til å bedre problemet (17 %), og enkelte opplever å ha sagt ifra uten at skolen faktisk fulgte det opp (11 %). Til sammenligning med tilsvarende spørsmål i gjennomført foreldreundersøkelse i Lillesand, Grimstad og Arendal (2020/2019/2018), var det hhv. 47 %, 60 % og 55 % av foresatte i nevnte kommuner som svarte at skolen hjalp til å bedre situasjonen. Nedenfor fremstilles en fordeling av svaralternativene per skole:

Det var videre ønskelig å løfte frem erfaringene fra de som foreldre som opplever at barna blir mobbet, uten å si ifra til skolen. Her var det *ingen* foresatte som svarte at de *ikke* sa ifra til skolen.

Det var derimot 16 % (N=13) som valgte svaralternativet «Annet», hvor de måtte utdype nærmere hvordan de håndterte situasjonen. Av tilbakemeldingene var det flere som kunne kategoriseres med alternativene ovenfor – spesielt forklarer flere foreldre at de sa ifra til skolen, men at skolen ikke tok problemet på alvor eller at problemet ikke ble fulgt opp tilstrekkelig. Enkelte andre foreldre beskriver på sin side følgende:

«Tok kontakt med skolen, men synes ikke skolen informerte godt nok om hvordan de håndterer situasjonen og videre oppfølging. Vi savnet spesielt mer informasjon om hvordan saken håndteres i forhold til den som mobber.»

«Har opplevd at skolen verken har fulgt opp eller at problemet ble bedre. Har hatt problemer i mange år uten stor bedring.»

«Vi har opplevd et langvarig problem i klassen, Dette har tatt lang tid å få gjort noe med. Ønskelig at ledelsen hadde vært mer involvert.»

Opplevelser av mobbing eller andre brudd på et trygt og godt psykososialt skolemiljø, baserer seg i stor grad på subjektive opplevelser. Som en del av undersøkelsen, ønsket revisjonen å benytte anledningen til å gi foreldre muligheten til å komme med utfyllende kommentarer / egne opplevelser av skolesystemet når det gjelder deres barn sitt skolemiljø. Revisjonen har tatt et utplukk av tilbakemeldinger som knyttet seg direkte til utfordringer/erfaringer med skolens systemer omkring barnas psykososiale miljø – enten gjennom erfaringer fra mobbesaker eller andre opplevelser på tematikken. Sitatene er plukket ut basert på de temaene som var gjennomgående blant flere foreldre og blant flere av skolene. De er ikke nødvendigvis representative, men kan ses på som innspill til kommunens forbedringsarbeid.

Sitatene gjelder tilbakemeldinger fra både Birkeland skole, Valstrand skole, Engesland skole og Herefoss skole.

«Vi opplever at hensyn til personvern gjør at vi ikke får informasjon om hvordan skolen jobber med elevene som mobber, og dette reduserer vår mulighet til å forsikre barnet vårt om at dette blir tatt tak i og jobbet med. Vi tror en mer åpen kommunikasjon hvor foreldrene til medeleven også blir inkludert, kunne bidratt til en bedre forståelse av situasjonen og hvordan den kan håndteres.»

«Etter å ha informert om vår bekymring, ble det ikke opprettet noen plan/tiltak før mange uker senere. Når det først var gjort, ble det til gjengjeld svært bra håndtert.»

«I samtale med andre foreldre som har barn som blir mobbet på skolen, oppfatter de det som at det ikke blir tatt tak i og at skolen ikke er til god hjelp.»

«Jeg syntes tematikken blir snakket veldig lite om, akkurat som om det ikke er noe problem.»

«Vi opplever at lojaliteten fra skolens ledelse i for liten grad ligger hos elevene, men heller mot kommunens ledelse og systemer.»

«Vet ikke om skolen har noen prosedyrer for hvordan de skal håndtere mobbing. Opplever at dette er veldig person-/klassekontakt-avhengig.»

«Lærerne må bli enda flinkere til å lytte til eleven sine, og forsøke å skjønne hva eleven sier og føler.»

«Jeg opplever at skolen er opptatt av inkludering og skolemiljø, men opplever at noen av foreldrene kan bidra til utestenging osv., noe som er utfordrende. Jeg føler foreldre har et ansvar for det som skjer på fritiden, og at dette burde vært et større fokus ved foreldremøter.»

4.2.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON

Opplæringsloven ilegger skolene en rekke krav som skal etterleves i forbindelse med ivaretagelse av elevenes psykososiale skolemiljø, spesielt ved forholdene omkring avdekking og håndtering av enkeltsaker. Etter revisjonens vurdering har skolene flere rutiner som ivaretar delpliktene etter loven, samtidig vurderer revisjonen at skolene har forbedringspotensial ved flere punkter.

Felles for alle skolene er at det anvendes ulike verktøy for systematisk og forebyggende arbeid for å sikre et trygt og godt skolemiljø, hvor flere av metodene innebærer tett oppfølging av enkeltelevers trivsel i skolehverdagen. Dette mener revisjonen er positive bidrag for å ivareta kravet om systematisk arbeid etter opplæringsloven samt å sikre en god oppfølging av skolemiljøet. Når det gjelder fremgangsmåte ved håndtering av enkeltsaker, observerer revisjonen derimot en noe ulik praksis blant skolene. Det registreres at skolene har noe ulike rutiner for involvering av både foresatte og elever ved utarbeidelse av tiltak, samtidig som rektors grad av involvering i aktivitetsplanen varierer noe. Tilsvarende registrerer revisjonen en variasjon blant skolene i omfang av skriftlige rutiner for ansatte ift. aktivitetsplikten og skriftlig plan samt håndtering av evaluering og avslutning av en sak.

Etter revisjonens vurdering vil variasjonene blant skolene kunne ses i sammenheng med potensiale for bedring av samarbeidet mellom rektorene og skoleeier slik det blir pekt på gjennom intervjuer. Revisjonen registrerer at det er få felles rutiner utarbeidet av kommunen som skoleeier, som er gjeldende for alle skolene. Dette gjenspeiles også i lokale versjoner av mal for aktivitetsplan, hvor det observeres ulik praktisering og oppsett blant alle de fire skolene. Etter det revisjonen erfarer vil det kunne være hensiktsmessig å videreutvikle flere felles løsninger på tvers av skolene, spesielt med tanke på at Birkenes er en kommune med få skoler. Dette vil også kunne bidra til at eventuelle forskjeller oppleves mindre ved overgang fra barneskole til ungdomsskole og det vil i større grad kunne kvalitetssikre kommunens helhetlige ivaretagelse av aktivitetsplikten.

Med forbehold om ulike definisjoner og subjektive opplevelser av begrepet mobbing, utrygt skolemiljø mv., registrerer revisjonen at 36 % av alle foresatte som besvarte spørreundersøkelsen oppga at de har opplevd at deres barn har blitt mobbet eller ikke har hatt et trygt og godt skolemiljø de siste fem årene. Revisjonen observerer for øvrig at avstanden mellom omfanget aktivitetsplaner og foresatte som oppgir å ha opplevd en mobbing, ikke er merkverdig stor, noe som kan indikere at skolen i stor grad fanger opp tilfeller hvor barna ikke opplever en god skolehverdag. Revisjonen bemerker på en annen side at i underkant av halvparten av foresatte som har opplevd mobbing/utrygt skolemiljø, svarte at problemet ikke bedret seg etter at skolen ble involvert.

Etter revisjonens vurdering er det ved alle skolene enkelte lovkrav etter opplæringsloven som anses å ikke være til stede eller som ikke fremgår tydelig nok av aktivitetsplanene som er gjennomgått. Revisjonen bemerker spesielt at det ved flere aktivitetsplaner ikke fremgår tydelig når tiltakene skal gjennomføres og hvem som er ansvarlig, samtidig som informasjon om klageadgang, av det revisjonen kan se, ikke er opplyst om ved flere av skolene. Det er

etter revisjonens vurderinger samtidig forbedringspunkter ved flere av skolene, sett i lys av de krav som fremgår av oppl. § 9A-4. Forbedringspunktene knytter seg til at flere aktivitetsplaner bærer preg av vage og lite konkrete tiltak, uklarhet omkring hvem som er ansvarlig samtidig som barnets synspunkt ikke fremgikk ved enkelte av aktivitetsplanene. Det er etter revisjonens vurdering flere av de mangelfulle lovkravene og forbedringspunktene som vil kunne kvalitetssikres i større grad dersom skolene i regi av kommunen som skoleeier utarbeidet felles maler og retningslinjer som ivaretar alle krav etter opplæringsloven.

Tillitsforholdet mellom skole og foreldre er avgjørende for at skolen på en effektiv og profesjonell måte kan håndtere skolemiljø saker iht. kravene i opplæringsloven. I denne forbindelse bemerker revisjonen at 43 % av foreldre i kun noe til mindre grad mener skolen har fokus på å skape et godt skolemiljø og at de tar trivsel på alvor. I forlengelse av dette registreres det at 12 % ikke har tillit nok til å si ifra til skolen i en enkeltsak, og 30 % kun har tillit «i noen grad». Etter revisjonens vurdering er det enkelte fellestrekk ved foreldrenes tilbakemeldinger som er mer fremtredende og som skolene bør vurdere å se nærmere på. Herunder opplever flere at skolen ikke tar godt nok tak i problemet når det oppstår, ikke tar saken alvorlig nok eller manglende forståelse for elevens/foresattes opplevelse.

Dokumentasjonsplikten i enkeltsaker er avgjørende for etterprøvbareheten og kravet om at flere parter forstår beslutninger og vurderinger i den enkelte sak. Revisjonen registrerer at skolene har noe ulik praksis på hva som skal dokumenteres i en pågående sak og rutine for hvordan det legges inn i elevmapper. Revisjonen bemerker spesielt at kun rektorene og skoleadministrasjonen i hovedsak har tilgang til å arkivere direkte i elevmappene, noe som etter revisjonens vurdering kan gjøre at lærere vil kunne oppleve dokumentasjonsplikten som ressurskrevende og mindre tilgjengelig i skolehverdagen.

Problemstilling: Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsling om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?

Revisjonen konkluderer med at skolene i Birkenes kommune i stor grad har rutiner for å sikre både undersøkelse og vurderinger ved mistanke om eller varsel om mobbing i tråd med opplæringslovens bestemmelser, men bemerker likevel at enkelte foresattes synspunkter kan indikere at praksisen har et forbedringspotensiale. Revisjonen konkluderer videre med at de formelle kravene iht. § 9A-4 ikke på alle punkter anses å være til stede. En god del av de gjennomgåtte planene oppfyller samtidig kravene etter opplæringsloven klart og tydelig, men revisjonen vil likevel fremheve enkelte forbedringspunkter.

5. REVISJONENS AVSLUTTENDE KONKLUSJON OG ANBEFALINGER

Skolene i Birkenes kommune har en rekke rutinebeskrivelser og handlingsverktøy i forbindelse med forebyggende arbeid, avdekking og håndtering av saker som omhandler barnas psykososiale miljø. Revisjonen vil ikke foreta noen konklusjoner på om de ulike rutinene er tilfredsstillende nok til å faktisk sikre et godt psykososialt miljø i praksis, men kun legge til grunn at rutiner og planer i sin strukturelle form faktisk foreligger.

Etter revisjonens vurdering foreligger det enkelte variasjoner blant skolenes ivaretagelse av informasjonsplikten, som gjør at kommunen som helhet ikke etterlever alle kravene som fremgår av opplæringsloven. Dette mener revisjonen understøttes gjennom foreldreundersøkelsen, da i underkant av halvparten av alle foresatte (44 %) mener de ikke har fått god nok informasjon om hvordan de går frem i en eventuell situasjon knyttet til mobbing/utrygt skolemiljø. Samtidig bemerker revisjonen at over en av fire foreldre mener de i liten eller svært liten grad har blitt informert av skolen om arbeidet med psykososialt skolemiljø. Revisjonen kan heller ikke se at det er tilstrekkelig tilgjengelig informasjon på skolenes hjemmesider. Dette vil kunne vurderes å ha sammenheng med at foreldre oppgir at de ikke er kjent med fremgangsmåte i en skolemiljøsak eller opplever at skolen har informert om arbeidet med psykososialt miljø.

Revisjonen anser det som positivt at skolene har tilfredsstillende rutiner innenfor flere krav knyttet til informasjonsplikten, men mener kommunen har et klart forbedringspotensial knyttet til spesielt foresattes opplevelse av informasjon, informasjon om klageadgang, informasjon på skolenes hjemmesider og til kommunens oppvekstutvalg.

Revisjonen vurderer det dithen at jo bedre foreldre opplever informasjon fra skolen, jo mer vil tillitsfaktoren mellom skole og hjem øke. I denne forbindelse bemerker revisjonen at 43 % av foreldre i kun noe til mindre grad mener skolen har fokus på å skape et godt skolemiljø og at de tar trivsel på alvor. Samtidig som totalt 42 % av foreldrene mener de i liten eller kun noe grad at har tillit nok til å si ifra til skolen i en enkeltsak.

Etter revisjonens vurdering har skolene i Birkenes kommune i stor grad rutiner for å sikre både undersøkelse og vurderinger ved mistanke om eller varsel om mobbing i tråd med opplæringslovens bestemmelser, men bemerker likevel at enkelte foresattes synspunkter indikerer at praksisen ikke er tilfredsstillende nok. Med forbehold om ulike definisjoner og subjektive opplevelser av begrepet mobbing, utrygt skolemiljø mv., registrerer revisjonen at 36 % av alle foresatte som besvarte spørreundersøkelsen oppga at de har opplevd at deres barn har blitt mobbet eller ikke har hatt et trygt og godt skolemiljø de siste fem årene. Det registreres at avstanden mellom omfanget aktivitetsplaner og foresatte som oppgir å ha opplevd mobbing, ikke er merkverdig stor, noe som indikerer at skolen i stor grad fanger opp tilfeller hvor barna ikke opplever en trygg skolehverdag. Revisjonen bemerker på en annen side at i underkant av halvparten av foresatte som har opplevd mobbing/utrygt skolemiljø, svarte at problemet ikke bedret seg etter at skolen ble involvert.

Revisjonen konkluderer med at de formelle kravene iht. § 9A-4 ikke på alle punkter anses å være til stede ved gjennomgang av aktivitetsplaner. En god del av de gjennomgåtte planene oppfyller samtidig kravene etter opplæringsloven klart og tydelig, men revisjonen vil likevel fremheve enkelte forbedringspunkter. Herunder vurderer revisjonen at det er forbedringspunkter knyttet til blant annet at flere aktivitetsplaner bærer preg av vage og lite konkrete tiltak, uklarhet omkring hvem som er ansvarlig og når de skal gjennomføres samtidig som barnets synspunkt ikke fremgikk ved enkelte av aktivitetsplanene. Informasjon om klageadgang var heller ikke til stede ved skolenes aktivitetsplaner, med unntak av Birkeland skole. Etter revisjonens vurdering vil flere av de mangelfulle lovkravene potensielt kunne kvalitetssikres i større grad dersom skolene i regi av kommunen som skoleeier utarbeidet felles maler og retningslinjer som ivaretar alle krav etter opplæringsloven. Dette mener revisjonen vil kunne bidra til at eventuelle forskjeller oppleves mindre ved overgang fra barneskole til ungdomsskole og det vil i større grad kunne kvalitetssikre kommunens helhetlige ivaretagelse av aktivitetsplikten.

Revisjonen anbefaler følgende til Birkenes kommune:

- Revisjonen anbefaler at kommunen arbeider med rutiner og praksis som i større grad kan sikre ivaretagelse av de forbedringspunkter som fremgår i forbindelse med informasjonsplikten, spesielt knyttet til mangler ved foresattes opplevelse av informasjon, informasjon om klageadgang, informasjon på skolenes hjemmesider og til kommunens oppvekstutvalg
- Revisjonen anbefaler at skolene iverksetter tiltak for å sikre at de formelle krav til aktivitetsplan iht. opplæringsloven § 9A-4 ivaretas, spesielt med sikte på tydelige og konkrete tiltak, hvem som er ansvarlig, tidspunkt for gjennomføring samt barnets synspunkt
- Revisjonen anbefaler at kommunen som skoleeier i samarbeid med alle rektorene utformer felles maler og rutiner, for å i større grad kunne sikre kvalitet og en helhetlig ivaretagelse av aktivitetsplikten. Det anbefales i forlengelse av dette at skolene samarbeider om de funn som fremgår av rapporten, for å kunne dele rutiner og praksis der det foreligger ulikheter i kvalitet blant skolene

---

5.1 KOMMUNEDIREKTØRENS KOMMENTAR

Barn og unge har rett på et trygt og godt skolemiljø, og kommunedirektøren opplever forvaltningsrevisjonen på området, som positivt og viktig. I Birkenes kommune tar skolene arbeidet med trygt og godt skolemiljø på alvor, og rapporten som foreligger, vil ligge til grunn for videre arbeid.

Rapporten peker på viktige momenter. Spesielt må det sikres tydeligere informasjon til foreldre.

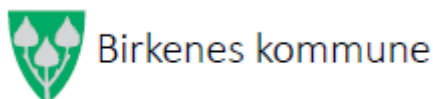
Planer for trygt og godt skolemiljø skal revideres slik at de er oppdatert etter dagens lovverk, inkludert klageadgang. Korona har bidratt til at utarbeidelse av felles rutiner og maler er blitt utsatt. Dette arbeidet er nå i gang.

Kommunedirektøren har stor tro på at det vil bli jobbet systematisk fremover, for å ivareta arbeidet på et svært viktig område. I dette arbeidet vil rapporten etter forvaltningsrevisjonen være et godt og viktig verktøy.

Med vennlig hilsen

Anne Stapnes

Kommunedirektør

Birkenes kommune • Pb 115 • 4795 BIRKELAND

www.birkenes.kommune.no

Tel: 37 28 15 00 • Mobil +47 97635373

*sammen skaper vi
vekstmiljø for alle*

6. LITTERATUR

LOV-1998-07-17-61 Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringsloven)

LOV-2005-06-17-64 Lov om barnehager (Barnehageloven)

FOR-2017-04-24-487 Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Rammeplanen)

FNs konvensjon om barnets rettigheter (FNs barnekonvensjon). Vedtatt av De forente nasjoner 20.11.1989. Ratifisert av Norge 08.01.1991

NOU 2015:2 *Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt miljø*. Avgitt til kunnskapsdepartementet av Djupedalsutvalget.

Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)*. Tilrådning fra Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet. Rundskriv UDIR-3-2017 *Skolemiljø*

Utdanningsdirektoratet «*Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser*» En felles plattform for statlige aktører, revidert utgave.

RSK 001 *Standard for forvaltningsrevisjon*

Skoleporten. *Birkenes kommune. Skolefakta – grunnskole*. Hentet ut mars 2021 <https://skoleporten.udir.no/oversikt/oversikt/grunnskole/birkenes-kommune?>

God skole. *Hva er mobbing?* <http://www.godskole.no/mobbing-og-krenkende-atferd/hva-er-mobbing>

VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE

Intervjuguidene er anvendt som et grunnlagsdokument for samtalene med rektorene.

Intervjuguide rektor

Innledningsvis om skolen

1. Kan du gi litt innledende informasjon om skolen? Herunder antall elever, organisering av lærere og ansatte, evt. miljøteam mv.
  - a. Størrelse på klasser og klassetrinn?
2. Er skolen med i noen trivselsprogram for forebyggende arbeid mot mobbing?
3. Hvordan opplever du omfanget av aktivitetsplaner på skolen? Har det vært tilfeller av saker som er påklaget til fylkesmann?
4. Hvordan vil du beskrive samarbeidet med kommuneadministrasjonen? Hvordan fungerer dialogen, bistand i vanskelige saker etc. Samarbeid mellom rektorene?
5. Hvordan oppleves overgangen mellom barnehage-skole? Har dere opplevd å få elever som fra barnehagen av også hadde utfordringer ift. trivsel eller lignende?
6. Hvordan oppleves det generelle samarbeidsklima mellom skolen og foresatte?

Informasjonsplikten

7. Hvordan vil du beskrive skolens arbeid ift. informasjonsplikten etter opplæringsloven? Og opplever du at det er godt forankret hos alle ansatte?
  - a. Hvordan informeres elever - foresatte
8. Hvordan vil du beskrive informasjonen FAU, samarbeidsutvalg og skolemiljøutvalg får ift. skolens arbeid med mobbing?
9. Er det godt forankret hvordan barn og foreldre skal gå frem dersom de opplever en vanskelig situasjon ift. trivsel/psykososialt miljø?
10. Er det klare føringer ift. hva foreldre og elever kan gjøre og få hjelp til, vedr. mobbing/vanskelige situasjoner utenfor skoletid, over internett etc.?
11. Opplever dere god dialog med foreldre i saker når det utarbeides aktivitetsplan og tiltak?

Undersøkelser og aktivitetsplaner

12. Undersøkelser etter aktivitetsplikten i § 9A-4 – Kan du fortelle litt om gangen/ prosessen deres ifm. en undersøkelse og de vurderingene som gjøres?
13. Hvordan dokumenteres hva skolen gjør ift. aktivitetsplikten om å følge med, gripe inn, varsle rektor etc.?
14. Hvordan foregår møter med foresatte i en mobbesak? Gjennomføres det fellesmøter mellom partene? Utarbeider skolen aktivitetsplaner felles for saken eller pr. elev?
15. Kan du gi eksempler på tiltak som skolen velger å sette inn, og settes det også inn tiltak som kan håndtere mobbing som skjer utenfor skoletid eller over sosiale medier?
  - a. Hvem utarbeider tiltak og hvordan gjøres dette? - Terskelen for utarbeidelse av aktivitetsplan
16. Hvordan håndterer skolen dersom problemet fortsatt vedvarer etter å ha prøvd ut ulike tiltak og man har nådd tidspunktet for evaluering? Lages en ny plan, eller viderefører man tiltakene?
17. Hvordan dokumenteres vurderinger og avgjørelse om avslutning av tiltak/planen?
18. Hvordan jobber skolen med mobbing over nett/sosiale medier? Herunder både rettet mot foreldre, elevene samt det forebyggende arbeidet i forsøk å få stoppet situasjoner.
  - a. Har skolen hatt tilfeller av saker som har resultert i samtaler eller aktivitetsplan?

Spørsmål til utvalgsleder for «Utvalg for oppvekst, helse og velferd»

1. Hvordan vil du beskrive informasjonen oppvekstutvalget får av administrasjonen vedrørende skolemiljø ved de fire skolene i Birkenes kommune?
2. Opplever du at den gitte informasjonen svarer til de forventningene dere som politikere har, sett i forhold til å holdes orientert om skolemiljø?
3. Blir oppvekstutvalget orientert på andre nivåer enn på systematisk og forebyggende arbeid? Herunder om det også gis informasjon om «status» på den enkelte skole med eksempelvis omfang på aktivitetsplaner og utfordrende saker mv.?
4. Opplever du at Birkenes kommune som skoleeier har gode systemer og rutiner som felles ivaretar en helhetlig styring av skolene?
5. Har du noen øvrige kommentarer eller innspill på tematikken?

Spørsmål til representanter i FAU / samarbeidsutvalg / skolemiljøutvalg

Opplæringsloven ilegger skolen en plikt til å informere elever og foresatte om rettighetene i «kapittel 9A», herunder skolens aktivitetsplikt samt klagemuligheter til Statsforvalter.

Skolens samarbeidsutvalg, skoleutvalg, skolemiljøutvalg, elevråd og FAU skal etter opplæringsloven § 9A-9 holdes informert om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidlig som mulig involveres i arbeid med skolemiljøtiltak.

Alle ovennevnte utvalg har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med fremlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet.

I denne forbindelse håper vi i revisjonen at du har anledning til å svare på følgende spørsmål (gjerne så utdypende svar om mulig)

1. Hvor lenge har du sittet i det respektive utvalget du sitter i?
2. Opplever du at dere i FAU / SMU / SU har fått informasjon fra skolen / rektor om skolens systematiske arbeid for et trygt og godt skolemiljø? Herunder hvordan skolen jobber forebyggende mot mobbing / krenkelser osv.
3. Gis denne informasjonen regelmessig på møter eller er det kun gitt en sjelden gang/aldri?
4. Har dere blitt orientert i utvalget om «status» på skolemiljøet? Herunder i form av resultater på elevundersøkelser eller trivselsundersøkelser, utfordringer på enkelttrinn, problemer over lengre tid, omfang av aktivitetsplaner osv.?
5. Har dere i utvalget blitt gitt anledning til å gi en uttalelse eller ha bidrag inn i utforming av planer, generelle tiltak eller lignende systematisk skolemiljøarbeid?
6. Er det ønskelig fra din og utvalgets side med mer informasjon fra skoleledelsen om arbeidet med skolemiljø? Eventuelt hvordan/hva, hyppighet og i hvilken form er ønskelig?

VEDLEGG 2 - SPØRREUNDERSØKELSE

Hei

Vi i Aust-Agder revisjon IKS (Birkenes kommunes revisor) arbeider for tiden med et prosjekt om mobbing og psykososialt miljø ved skolene i Birkenes. Prosjektet er bestilt av kommunens kontrollutvalg og den endelige rapporten vil behandles i kommunestyret og sendes til kommunens ledelse. Prosjektet omhandler alle de fire skolene; Birkeland, Valstrand, Herefoss og Engesland. Svarene dine skal i hovedsak relatere seg til dine erfaringer knyttet til skolen du har barnet ditt på i dag.

Vårt formål er å kartlegge ulike temaer rundt skolemiljø/mobbing på skolene i Birkenes, og om skolene jobber tilfredsstillende både forebyggende og i enkeltsaker vedr. elevenes psykososiale skolemiljø. Vi mener det her er viktig at også *foreldres synspunkt* skal bli hørt, og har derfor utarbeidet noen spørsmål vi håper dere vil svare på. Dere må gjerne utarbeide svarene sammen med deres barn om det er ønskelig. Det er deres subjektive opplevelse av skolen i forbindelse med utrygt skolemiljø eller mobbing vi er ute etter.

Det vil kun være anledning til å svare én gang. Dersom du har barn ved flere klassetrinn, ønsker vi at du svarer med utgangspunkt i din felles opplevelse av skolen. Det vil være et kommentarfelt på slutten av undersøkelsen, hvor du kan utdype i fritekst dersom du f. eks har veldig sprikende opplevelser eller av andre hensyn ønsker å utdype mer. Dersom du har barn ved flere skoler oppfordrer vi til at du tar kontakt (se e-post under), slik at vi kan åpne for flere besvarelser.

Deres svar vil være et viktig bidrag for våre konklusjoner. Undersøkelsen vil kun ta 3 - 5 minutter. Alle besvarelser vil være anonyme. All personlig data som fremkommer gjennom undersøkelsen vil bli behandlet konfidensielt i revisjonen iht. GDPR og personvern, og vil ikke bli overlevert kommunen.

Dersom dere har noen konkrete spørsmål, er det bare å ta direkte kontakt. Undersøkelsen vil være åpen for svar frem til **1. mai**.

På forhånd tusen takk.

1. Hvilken skole går barnet ditt på?
  - Birkeland skole, Valstrand skole, Herefoss skole, Engesland oppvekstsenter
2. I hvilken grad opplever du at skolen har informert foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/skolemiljø/psykososialt miljø?
  - I svært liten grad, i liten grad, i noen grad, i stor grad, i svært stor grad
3. Opplever du å ha fått god nok informasjon av skolen, slik at dere vet hvordan man går frem i en eventuell situasjon knyttet til utrygt skolemiljø/mobbing?
  - Ja, nei
4. Opplever du at skolen har fokus på å skape et godt psykososialt skolemiljø, og at elevenes trivsel tas på alvor?
  - I svært liten grad, i liten grad, i noen grad, i stor grad, i svært stor grad
5. Hvordan vil du på et generelt grunnlag beskrive samarbeidet med skolen?
  - Ikke tilfredsstillende, lite tilfredsstillende, verken eller, tilfredsstillende, svært tilfredsstillende
6. Hvis du skulle si ifra om at ditt barn opplever mobbing eller krenkelser på skolen, har du/dere tillit til at skolen vil håndtere og løse problemet på en god og profesjonell måte?
  - I svært liten grad, i liten grad, i noen grad, i stor grad, i svært stor grad

6a. (Dersom respondenten svarte i svært liten grad eller liten grad på spørsmål 6)
Utdyp hvorfor dere har redusert tillit til skolen (Åpent tekstfelt - obligatorisk)

7. Har ditt barn å bli mobbet eller ikke ha et trygt og godt skolemiljø de siste 5 årene?
- Ja eller nei

7a. (Hvis ja på spørsmål 7) Dersom dere har opplevd mobbing eller mistriivsel på skolen, hvordan gikk dere frem?

- a. Vi sa ifra til skolen, men de fulgte ikke opp situasjonen
  - b. Vi sa ifra og skolen hjalp til å bedre situasjonen
  - c. Vi involverte skolen, men problemet ble ikke bedre
  - d. Vi sa ikke ifra til skolen – utdyp hvorfor
  - e. Annet – vennligst utdyp
8. Har du noen utfyllende kommentarer eller spesielle forhold ved skolens arbeid knyttet til tematikken som du mener revisjonen bør vite om, kan dette utdypes nedenfor